139

آقچارلاقلر

محرری : شریف کمال .

شریف کمال .

آقچارلاقلر

اشچیلر طورمشندن حکایه

اورنبورغده «وقت» مطبعه‌سی .

ТИПОГРАФІЯ ГАЗ. „ВАКТЪ" ВЪ ОРЕНБУРГѢ.
1915.

يومشاقغنه جيل ديگـگزنك اوست قاتن آزراق يرچقلاندروب بيزى، ماطورلاندرا، و ديگـگزنگ چيت بويلرنده واق واق دولقنلر ياصاب قرى طاشلرى بلهن آچوسزغنه بهرشدره طورا ايدى.

ميتلباوم پروميصلاسنده چانلر طازارتوب ماتاشقان اشچيلر ايندى اشدن طوقتاديلر.

مونده ئلى نيوودچيلر كيلوب يتمهگان، تاچكهچيلرغنه اشلهب ماتاشا ايديلر. بولارنگ بارلغى بيش تاتاريگتى، اوچ اورصدن عبارت ايدى. آلار لابازغه ياقن اوق، ديگـگز قريندن اون بيش يكرمى صاژينلرغنه چيتده بر باراقده طورا ايديلر. باراق قالقوراق يرده بولوب يارطيسى قمغه كوملوب ياصالغان. آرت ياغنده ديگـگزگه قاراغان برگنه ترهزهسى بار، اول ده جير بلهن تيگز ايدى.

اشچيلر باراقغه جيولغاچ، «ديساتنيك» ايساق اوزى بلهن ايكى كشى يهرتوب كردى و:

ــ مونه مونده سزنگ زيملهكلرده بار، تلهســهگز آلار بلهن برگه اشلهرگهده ممكن بولور، ديدى و موندهغيلرغه قاراب اش طوريسنده سويلهب كيتدى:

ــ جكتلر قزوراق كيرهك... باياغناقده ئهيتدم، خازاين تيليغرامنده ئهيته: ايكى يوز كشى ياللاغان، استرخان قازاقلرىدى، بيك جيتز خلق.. آلار ايندى يولدهلردر. اوزاقلامى يتهرلر ياقساك؛ نيوود صالا باشـلاغاچ چانلر بلهن ماتاشورغه...

بو شولاى ســويلهب طورغان آراده، ياڭى كيلـگانلرنگ بريسى شادلانغان طاوش بلهن:

ــ اوى! آخرت! سين موندهمنى؟! ديب قچقروب ياباردى.

موندهغى اشچيلر آراسندن صارى ميوقلى تبهنك گنه بريسى شوندىاوق شادلق طاوشى بلهن:

ــ مباره‌ق ! سینمی بو؟ ! قایدن بولای ؟ طانور حال‌ده یوق ! دیدی ونق‌غنه قول قصشوب تگیلر بله‌ن کورشدی..

سوزن بترگه الگورمه‌گان ایساق ، کینه‌ت سوزی کیسلگانگه اویاتلی بولغان توسلیره‌ك کیفسزله‌نسه‌ده سیزدرر گه یاخشیسنمادی کوره‌سن ، بر یاگی کیلگانلرگه ، بر صاری میوقلی یگتکه کوز یورتوب :

ــ مونه ! ئه‌یتدم ایج زیمله‌کلر ، طانشلر طاغن ! مین شولای اوق بلدم ده . . ــ دیدی و شول کویگه سویلنه سویلنه ایشکدن چقدی . چققاچ طاغن ایشکدن باشن صوزوب :

ــ مونه شولای ! ایرته‌ن قاتتورغه کروب چغارسز ، ــ دیدی .

صاری میوقلی یگت :

ــ یارار ، یارار ، کررلر ، ــ دیدی و تگی ایشکنی یابقاچ :

ــ شلت ایتمه جگتلر ، اشچیگه پاچوت آرتا باشلادی ، کورداڭ نیجك چاقرا ، چیتکه بیاره‌سی کیلمی بیت ! حاضر کچکنه‌گنه نازلانغالارغه‌ده یاری ! دیدی .

بره‌و یالغادی :

ــ صالدات‌غه ایرته صاین چای یانینه قاینار قیماق تربیوات ایتسه‌ك نیشله‌ر؟ بیررلر بیت؟ بولماسه اوزڭ اشله ! ، دیه‌رگه کیره‌ك .

ایکنچی بریسی :

ــ واریثیه . یاخشیسن‌غنه ! قاز ایتی ، صالقونغه قویغانتی ! میقالای بله‌ن ایکیسینه ! خا خا خا ! دیب کشنه‌ب یباردی .

« میقالای » دیگانلری تاتارچه یخشی بله ایدی . اول اوستال اوستنده جه‌جلوب یاطقان چوپچه‌ر و ایکمك والجقلرن قولی بله‌ن یرگه صیروب یباردی ده :

ــ ئویره‌گه مای صورارغه کیره‌ك ، مای ، کیندر مایی ! طوزده صو ، صوده به‌رنگی ؛ اول بیت اچه‌کار نی‌گنه بورشدره ! ئه سز قیماقلرده وارینیه‌لر

بله‌ن صاتاشاسز! ئه‌خ سزنی ! . دیدی .

صاری میوقلی یکت آنی آرقه‌سندن صوغوب :

ـ مونه اوزاقلامی بالق آشی باشلاربز بالق ! برده قایغرما میقالای فیدرچ ! تشك‌گنه توزسن ! بالق بولور اوزاقلامی . . دیدی .

آنك اسمی حسن‌الدین ایدی ، تیك آنی مونده صالدات دیب‌گنه یورته ایدیلر . چنده اول ایکی اوچ یلغنه الوك صالداتده بولغان ایکان . ئلیده آنگ قایسی بر قیلونشلرنده «آنده‌غی مانیر»لر کورنگالی ایدی . اول یاکی کیلگان یکتلرنگ «صومقه»لرن آلوب نار (سه‌کی)گه اوز اورنسی یانینه اورناشترغاچ آلارنی مونده‌غی ایبده‌شلرینه‌ده طانتقان بولدی :

ـ بولار مینم نصتایه‌شچی دوست کشیلر . په‌تروسکی‌ده بز بولار بله‌ن بر وقت دنیاقوباروب طوردق ! دیدی وقارا کوزلی ماطور قیافتلی‌سن کورسه‌توب:

ـ ئلیکی طازا دیب ماقتاب سویله‌گان ایدم ایچ سزگه، عارف اسملی جگت. مونه شوشی جگت ایندی اول ! سیگزه‌ر پوطلی قاپچقلرنی بر قوللاب اویناطوب آلا طورغان جگت ، دیدی .

صالدات شولای دیگاچ تورلی یاقدن بو یکتکه بر نیچه کوز توشدی . گویا صقلانوب قاری ایدیلر .

اول قارارغه‌ده طازا کورینه ، اوستی باشی‌ده ایبده‌شینکندن شوماراق ایدی . خیر آنگ شاقی ئری باشنده اوچوزلی به‌یله‌گان بورك بله‌ن اوستنده‌گی ایسکی‌گنه قشلق بالته‌ده نیکدر کیلوشلی بولوب کورینه ایدی .

صالدات آلارنك قایلرده یوروب ، قایدان مونده کیلوب چققانلرن صوراشا باشلادی . اول آریغان قیافته‌ده‌ك بر ترسه‌گی بله‌ن اوستالگه طایانوب یاتیغایغان کیلوش اوطورغان ، قصقه‌اق بله‌ن ، ازوب ازوب ، باشدن اوتكالرن آ کلاتا ، ایبده‌شی آنگ سوزلرن درستله‌گان روشده باش اشاره‌سی‌گنه یاصاقلاب اوطورا ایدی .

آلار کوزن صالدات بله‌ن آیرلشقاچ دربندگه کیلگانلر . دربندده بر

آز وقت پریستنده اشلەب صوکّندن باقوغه کیلگانلر، آنده قش بویی نیقتده اشلەب ایندی مونه «بالق‌غه» جقغانلر ایکان . . .

اول سویله‌گانده باشقەلر کوکّل قویوب طکّلی ، آننک آوزینه قاراب طورا ایدیلر. اول اوزی‌ده تمام اوزسنگان روشده تیره یاغنده‌غی کشیلرگه وباراق‌ننگ بارلق بوین آلغان سه‌کی‌گه کوز صالغالی ایدی . اوزسنورلك‌ده بار شول : مونه آلاما شالاما سویکملی‌گنه جگتلر همه‌سی اوز کشیلر، انه سه‌کی‌ده صالامدن توشه‌گان جیناققنه ، «ریاسز»غنه آلارننگ اورنلری . . جیل یوق اشق ، اوکّغای ، یراق یول یوروب آرغان اوستندن شوشی ایده‌شلر آراسنده راحتله‌نوب یوقلاب کیته‌رگه‌گنه .

آلار سویله‌شوب طورغان آراده آش کیلدی. آش ئلیکی‌کوبدن توکلگنه نیقالای‌ننگ زارلانغانی «ئویره» ایدی .

بولانوب طورغان به‌ره‌نکی اوره‌سن یا کی کیلگان جگتلرده ، تلی‌گنه آرش ایکمه‌گی بله‌ن یاراتوب آشادیلر. تیك طویا طورغاچ‌غنه گویا نیقالای‌نك بایاغی سوزی ایسلرینه توشوب : «چنلاب‌ده بو نرسه اچه‌کلرنی بورشدرمیمی ایکان ؟» دیگان سؤال بله ذهنلری مشغول توسلی کورینه ایدی .

آشدن صونك قایسی قایدا صوزلوب تمه‌کی توته‌ته باشلادیلر. باراق اچی ماخورقه توتونی بله‌ن طولب قالدی . اورتا بر یرده تمسه‌گنه صارغلت قزل یاقتی بیروب طورغان آصمه‌لی لامپا کیسه‌گی ، بلوطلی هواده توته بله‌ن ، دیگّکز اورتاسنده اوبچان بولوب کورنگان مایاق اوطینه اوشی ایدی . سه‌کی‌گه صوزلغان کشیلرده توتون دولقنلری آستنده ، دیگّکز مخلوقلری توسلی کورینه ایدیلر.

شول آراده ایشکدن ده‌وگنه بر کشی کیلوب کردی . آنك باشنده یونچلغان قارا اشله‌په ، اوستنده قصقه‌غنه ، ایسکی صوری چیکمه‌ن ، چیکمه‌نی‌نك آلغی چابولری ایکی یاققه آچلوب کیتکان ، کوکچل قارا کولمه‌گینك ایزووندن جونلی کوکره‌گی کورینوب طورا ایدی . بویی اورتاچه‌دن اوزون بولماس ، تیك ایگ باش آرالرینك کیگّلگی، قول باش اعضالرینك ئریلگی آنی شاقتی ده‌و

کورسته ایدیلر، خصوصا توگه‌رکله‌توب قرقتان چال صاقالی، کیك و قاراچم یوزی بله‌ن، اول، توتون دولقنلری آراسندن ئلله نیندی «دیو» قیافتده بولوب کوزینه ایدی.

کرکاچده قارانا قارانا اچکه تابا اوظدی.

صفا دیگان جگت استال جیبوشدروب ماتاشا ایدی.

ــ مونه! ئه‌یتکان ایدگر کیلمه‌س. ئه‌یدوك شرفی آبزی! دیدی.

تکی انده‌شمه‌کاچ طاغن یالغادی:

ــ حاضرکنه ایساق سینی أزله‌ب یوریدر ایدی. جیر تیشوگنه‌می کرگان هیچ تابار حال یوق، دی اوزن!

تکی قارلقتان طاوش بله‌ن آشقمیچه‌غنه:

ــ قاشقلر کنی آداشترما، صانابقنه قوی دیب ئه‌یتمه‌دیمی؟ دیدی.

ــ یوق شول، آنسن ئه‌یتمه‌کان ایدی.

ــ أنه ایك کیره‌کلیسن ئه‌یتمی قالدرغان!

اول یاکی کیلگانلرنی کورمه‌گانگه صالشوب التفاتسزغنه:

ــ صالدات، شاشقه اوینیبزمی؟ دیدی.

صالدات عفو اوتنگان صماق:

ــ بیك آرغان ایدم شون شرفی آبزی. مونه ایده‌شلرنی‌ده صاغنلغان، سرله‌شه‌بز ئلی اوزلری بله‌ن... دیدی.

شرفی قارت بولارنی یاکی‌غنه کودگان بولوب:

ــ ئه! یاقداشلر. قایسی کوبیرنا؟ ئه اویاز قایسی؟ بله‌به‌ی دیگن... آول قایسی؟ یاری... دیدی وبر آیاغینه طایچانغان کویی ایسکنچیسن آلغه‌راق یباروب آشقمیچه‌غنه تمه‌کی بورا باشلادی. تمه‌کی‌نی بورغاچ ایرنلری بله‌ن چلاتوب یابشترغانده:

ــ بله‌به‌ی‌نك مینم بر بیك دوست کشی بار ایدی. خبر مین اوزم میشه‌ر، قراسنی اصلابوتسکی اویاز. نو، شونده‌ده...

صفا یانتقدن مونگ سوزن بولدی :

ــ شرفی آبزی ، سوزگنی اونوتدرمیم ، قراسنی اصلابودقه اویازنده برگنه‌ده جونی کشی یوق دیلر بیت ، همه‌سی آط قاراقلری ، دی !

شرفی قارت آ کار جواب بیرمینچه سوزنده دوام ایتدی :

ــ خیر آولنق بولغاچ سز آنی بلمه‌سسز.. بیك هه‌یبت کشی ایدی . ــ صفانی کورسه‌توب : ــ انه شوشندی آغاچ آوزلرغه کوب لغردارغه بیرمیدر ایدی اول ؛ چالت ایتدروب آوزغه قویاده بیاره ! چوبله ایندی آتان صوك تشلرگنی ایده‌ن بوینده‌ن.. آتاك قراقلی کشینی مسقللامازسك ایکنچیله‌ب.. دیدی.

اول سوزن ئه‌یتوب بترو بله‌ن صفاغه شوندی بر جیگکان قیافتده قارادی، گویا تگی چنلابده ایده‌نگه چه‌جلگان تشلرن چوپلی ایدی .

صفا اویاتلی بولغان کبگره‌ك :

ــ یوق شرفی آبزی ، مین بیت تگله‌ی‌گنه، مسقللارغه خدای صاقلاسن.. بولای مین کشی سوزنگنه ئه‌یتم . . سین بلکه عمرگده‌ده آط اورلاغانگ یوق ، ئه کشی سویلی اول ! . دیب سوزنی شایاروغه صابشدردی .

قارت ایندی طنچلانغان طاوش بله‌ن :

ــ اویازده چاقده ، انم ، مینم اوزمنگ‌گنه اونلاب آطم بار ایدی . فایده اول اورلاو دیگان نرسه ! . دیدی .

ــ بار اوستنه بار ، ـ مای اوستنه بال ، دیلر . به‌لکم شوشی اون‌نك اوق بر نیچه‌سی . .

ــ خوش ، نرسه بر نیچه‌سی ؟

صفا قزوغنه ایتدروب :

ــ نرسه‌گنه بولماسن ، قراسنی اصلابوتسکی‌لرنی ماقتامیلر شرفی آبزی ! آنلك ایچون آچووك کیلمه‌سن ! دیدی و اوزی شارقلداب کولوب یباردی . بو یولی باشقه‌لرده کولگانگه کوره ، قارت اوزی‌ده کولکی که قوشلوب آبتراغان قیافتدره‌ك بر آز کولمسره‌ب طوردی .

شول آراده صالدات عارفنی کورسه‌توب :

ــ مونه بو یکت مونده قالسه مین ایندی شاشقه‌نی ایکیگرگه طابشرنه ، شرفی آبزی . بو کشی باقساك سیکاده «نوژنیق» بیرگاله‌ر مباره‌ق ، دیدی .

قارت عارف‌که قرن‌غنه کولمسره‌ب قارادی‌ده :

ــ شولای شه‌ب اوینیمنی ! دیدی .

ــ مونه کوررسك ! دیدی صالدات .

مونده اشدن طوقتاغان آراده یش‌غنه شاشقه اوینـاب ماتاشا ایدیلر . اما قارت‌غه قارشی اوینـاوچی یوق ایدی . باشقه‌لرغه قاراغانده صالدات یاخشی اوینی ، لکن شرفی آغای بله‌ن اوینـاغانده اول‌ده همان جیکله ایدی .

شرفی قارت قالون و طوپاس بارماق آرالرنده ، بیك قصقه قالغان تمه‌کی اوچون آقتق مرتبه بیك تمله‌ب چترداتوب صوورغاچ یرگه ارغتدی و آنی آیاغی بله‌ن باصا باصا :

ــ قالورغه‌کیره‌ك ، نرسه ، ایبده‌شلر یاخشی .. کوکلی .. باشقه پرومیصلاغه کیتوبده نیندی ایبده‌شلرگه اوچرارسك ، دیدی .

صفا صالدات‌غه کوز قصوب :

ــ باباك ، یاخشی پارتوورنی بیاره‌سی کیلمی اول ! دیدی .

شرفی قارت آنـگ سوزن ایشتمه‌کانکه صالشوب :

ــ یاری . خوشغز . . . قایتوب یوقلاب قاریق . . دیدی و صالماقغنه حرکت بله‌ن ایشلك‌گه یونه‌لدی .

اول یالان آیاقغه آرتی باصلغان چووه‌کلرگنه ئله‌کترگان ؛ یالانغاچ آیاق اوکچه‌لری آرتدن ئله نیشله‌ب بیك کیلوشسز هم‌ده کوکل اوشوتکچ بولوب کورنه ایدیلر .

اول چغوب بارغانده صفا:

ــ لیکین قارا ! ابی‌نی نق‌غنه قوچاقلاب یاطورغه ! دیدی .

تکی چغوب بارشلی صالقون قان بله‌ن ایرنو بکته :

ــ آنسی بولا! دیدی.

اول چققماچ صالدات، یاڭی کیلگان ایبده‌شلرینه آننگ کملگی و مونده نیندی خدمتده طورغانلغی طورنده سویله‌کله‌دی. تنگیلر موگـار بر آز عجبله‌ندیلر: اول مونده «صالیلشیك» (سیلد طوزلاوچی) ایکان. حالبوکه بولارنڭ کورگانی باشقه بر پرومیصلاده‌غی شما ایتکلی، بایقووی طوژورقه‌لی، یالتراوق قزیروقلی قارتوز آستندن چقغان تیب تیگز کیسولی و مایلاغان چه‌چلی «صالیلشیك» بله‌ن بو «قراسنی اصلابوتسکی» صالیلشیك آراسنده طشقی یاقدن هیچ بر مناسبت کورنمی ایدی: صالیلشیك بولغاچ، صالیلشیك توسلی بولورغه تیوش بیت؛ چونکه آننڭ ژالونیه‌سی‌ده قارا اشچیلرنکی بله‌ن بر تیگز بولمی، اورنسی‌ده یوغاریراق یورتله. اما بو قارت بیت تمام، یارلی قالارنڭ یارلی اورامارنده یارلی بر اویاغه قوناقلاب، ایسکرگان میشچانلرنگ ایسکرگان آیاق کیومدرن ایسکی کونلر بله‌ن یاماب یورمه‌شدروب اوطوروچی «عقللی صاپوژنیق»غه اوخشی!

شولار عارف‌نگ کوگلینه کیلوب کیتدی. لکن نیك آلای‌ده، نیك بولای دیب صوراشمادی.

سوز مونده‌غی اش جاینه کوچدی. صالدات‌ده باشقه ایبده‌شلری‌ده یاڭی کیلگان یگتلرنی مونده‌غی اشکه قزقدرا و اوزلری بله‌ن قالورغه دیعلی ایدیلر. اش قزیغرلق ایدی شول! آلار بولای پراستوی آیلقچی بولوب توگل، «ازدیلنی» کرشکانلر بیت.. خیرالله اسملی تبه‌نه‌ك و طوپاس‌غنه یگت بو طوریده ئلله نیچه مرتبه سویله‌گان بر مثالن بو یولی طاغن بر قات سویله‌رگه کرشدی: بر یلنی ئلله کم پرومیصلاسنده شونگ کبك، «تاچکه» اشن آلارغه برنیچه ایبده‌شکه واغون باشندن بیرمه‌کچی بولغانلر. بولار راضی بولمیچه آیلقلاب کرشکانلر. مونه شوشی بالق‌نگ بولووی، الهم! قایانغنه چقغان ایکان بو بــالق! یگرمی جان‌نڭ بارلنی طولب بیشنی یا گیدن ــ قالادن ماسترلر کیتروب بر کون بر تون اچنده الگرتکانلر. تیك ایندی بولارنڭ

بریسی گنه طولغان. شولایده بیت یگرمی بر جان! «ازدیلنی» کرشکان بولسه‌لر بیش آطنه اچنده اوطوز بیش ــ قرغر صوم آلاسیلر ایکان شول. بولای اون بیشه‌ز صوم بله‌ن بیت صیتروب قالغانلر . .

شرفی آغای‌نک تجربه‌سی بوینچه، صونك حل‌لغینه، آق چارلاقلرنك حاضردنوك جیت بویلرده اوچونوب یوروولرینه قاراغنده بو یلده باق کوب یولورغه چماسی یوق توکل ایمش . .

آلارنیانداق وقت‌شولای‌اوزرینک‌سالام‌توشه‌کارنده‌صوزلغان‌کیلوش‌راحتله‌نوب طوروب ماخورقه یندرا یاندر شوب طوریلرده سویله‌شوب صورغیچ یوقی باصا باشلادی اوزلرن. قایسی برلری خورلداب یوقوغه‌ده کیتدی. سویه‌ب طورغانلرینک‌ده طاوشلرنده ایندی یوقی کوبی ایشتله ایدی. ایک آفتقده صالدات طوروب، بولایده یاقتی یانماغان لامپانی آزراق ته‌صتردی و آوز اچندن نرسه‌در اوقی اوقی ایسکی شینیلن بشندن اوق یابنوب یاتدی هم‌ده اوزاولامی اول‌ده خورلدی باشلادی . .

طشده آی یاقتیسی، کون طووش یاغندن یومشاقغنه صالقون جیل ایسه ایدی. یراق ــ یراقلرغه جه‌یلوب کیتکان عظمتلی دیکگر آی یاقتسنده آقی کوکلی‌یالتراب، اوجسزقریسز توروسرلی کوله گه‌راچنده‌گویاکوکاسز گنه کولمسره‌ب یاطا ایدی. . آنك قریندیده‌نه قاراکمی باراقلرده صالام اوستنه توشه‌لوب یاطقان آدم بالالری کورمك بالق طوتوب آینه قرغار صوم آقچه اشهوامیدی بله‌ن، هم‌ده ئلله قایلرده زینتلی بولمه‌لرده یومشاق توشاکلر اوستنه صوزیلوب یاطقان میتلیااوم‌لر شولوق بالق حسابنه قرغار ملك توشورو خیالی بله‌ن لذتله‌نوب توش کوره کوره یوقلاغان چاغنده، خدانك ماطور و آکمرا مخلوقدری ــ بالقلر هیچ نرسه‌دن خبرسز بر طوقتامی آیغه قارشی سیکره و اوینی ایدیلر . .

قالدیلر

ایرته بلەن کون طومانلی ایدی. کیچه کیلگان ایکی یگت بلەن صالدات قانتورغه کیتدیلر. باشقەلر لایازده اشکه طوتندیلر. قانتور دیگانلری لابازدن بر یور آدوملر چماسی چیتده تبەنەککنه بر اویچك بولوب آنك دیگگرگه تاباني یاغنده، استینالری آق بالچق بلەن صلاغان اوزون بر قازارما، بو یاغنده باراقعه یاقراق شوندی اوق کورنشده تیك کچرەك طاغن برقزارما بار ایدی.

صالدات یکی ایبدەشی بلەن باراقدن چققاچده طنوقغنه شاقلدەغان طاوش ایشتله ایدی. کچکنه قازارمغه یاقنلاشقانده طومان اچندن بیك زور بر قاراچقل کورینه باشلادی. اول ایبولگان کوبی حرکتلەنوب سلکنوب طورا ایدی. طاغن یاقن کیلگاچ اول آچغراق کورینه باشلادی و «دیبو» زورلغندن عدی کشی زورلغنه توشدی.. شرفی فارت برسەدر یونوب یاصاب ماتاشا ایدی. آنك طورسنه یتکاچ صالدات:

– الله قوات بیرسون، شرفی آبزی! دیدی.

– شولای عصپادین اوندر. بیرسون ایدی. بز فارتلرغه آنسز یدامی.. قانتورغەمنی کیتدگز؟

– ئیو باروب ایبدەشلرنی یازدررغه کیرەك.

شرفی آغای تیرلەگان ما کلاین قول آرقەسی بلەن سورتوب:

– قیتقانده یاقداشلرنی جایکه آلوب کر؛ حاضر ایبلك صمواری قاینی.. دیدی و بالطه طوتقان ووچینه توکروب طاغن اشینه طوتندی.

بولار قانتورغه کرگانده ایسقده آنده ایدی؛ کچکنه گنه اوستال یانینه اوطورغان بودره جەچلی یالتروق کوزلی بر کشی بەلەن یەوریچه سویلەشوب طور ایدیلر. اول اهمیت بیرمەگن روشدەگنه بولارغه قاراب روسچه:

ــ آ، کیلدگز . . حاضر مونه طورا طورگز . . دیدی و طاغن تگی بله‌ن یه‌وریجه سویله‌شوب کیتدیلر .

بولمه آرودن توگل ایدی . ایده‌نده تمه‌کی اوچلری و تورلی چوبچه‌ر کاغزلرچه‌چلوب‌یاطا ، جهازدیگانده‌ده دورت بیش اوطرغچ ، ىر اوستال ، برتیمر صندق‌غنه بار ایدی . تره‌زه توبنده ثلله نیندی دوا شیشه‌لری کورینه ، شولاردن بولورغه کیره‌ك تمه‌کی ایسی بله‌ن قاتش ، بالنیتسه ایسلرینه اوشاغان ثلله نیندی آور ایسلر آ گئی ایدی . اوستال یانینه اوطورغان کشی آرقه‌سینه میخلی پالتو صالغان و اوزی طوگا طورغان قیافتده قلتراوق طاوش بله‌ن آشغوب آشغوب سویلی هم‌ده تره‌زه توبنده‌گی شیشه‌لرگه قولی بله‌ن کورسه‌توب قویا ؛ ایساق‌ده تگینی قزغانغان روشده ناشن ایکی یاقغه چیقاقلی و قزو ـ قزو نرسه‌در ثه‌یتوب صالا ایدی .

صالدات کوز اوبی بله‌ن بودره چه‌چلی‌سن کورسه‌توب عارف‌نگ قلاغینه شپرطقنه :

ــ بولغاخطر . . . دیدی .

« بولغاخطر »ده صالدتنك سوزن ایشتدی بولورغه کیره‌ك ، ثری صه‌اققنه بولارغه یونه‌له‌وب :

ــ پاسپرطلری بارمی ؟ دیدی .

عارف بله‌ن موسی قوینلرندن قازثه باشلادیلر .

صالدات آلار ایچون جواب بیروب :

ــ آسی بار . . دیدی .

ــ ثیجك ، سزنگ بله‌ن ، یا ایسه آیلاب تلیلر ؟

ــ البته بزنگ بله‌ن .

ایساق آوزن یروب کولمسره‌دی :

ــ بختکه ایندی . . ثه‌یده ، صناب قاراگز ! دیدی .

« بولغاخطر » آنك سوزن یاراتماغان روشده :

ــ یوق بیت ، بالق بولماغان تقدیردهده آلار هیچ نرسه یوغالتمیلر ! باشقه پرومیصلارده، ئهیتیك ، واغونلاب کرشکانده بالق بولسون بولماسون شول واعون حسابکنی بل ، باشقهچه بر تیں یوق ! ئه بزده آلای توگل. بالق برده بولمی ایکان ــ رحیم ایت : اون صوم ژالونیه . .

صالدات عقللی صماقغنه آنگ سوزن یوبلهگان بولدی :

ــ شولای ایندی ماسی آبرامچ ، اوصلوویه بولغاچ آنسی البته . . تیك خدای کورسهتمهسن اول اشنی . . کوبرهك بالق بولسون ایدی . .

ــ مونه ، مونه ، بیگرهك اللهدن صورارغه کیرهك . . .

اول پاصپورطلرنی ئهیلندروب طوبغاندروب قاراغاچ اویغه قالغان قیافتده باشن جایقاب :

ــ ئیهی ! صروقلری ئلله قایچان چقغان ایکان . . دیدی و «نیشلهرگه ایکان ؟» دیگان توسلی ایتدروب ایساقغه قارادی .

ــ ئیبو ، قزقسرراق ایکان آنسی . . ــ دیدی ایساق .

صالدات برده قاوشامیچه :

ــ پاتشا پیچهتی بولغاچ یاری ایندی اول ! کم آنگ صروکی تیکشروب یوری مونده ! کمگه بیك کیرهکی بار ! دیدی .

صالداتنگ جوابی یهوریلرنك خوشنه کیتدی ، کوز کوزگه قاراب آزراق کولکان بولدیلر .

ــ یارار آلایسه ، نیچك بولسه رهتلهربز . . دیدی ماسی .

صالدات اوزی بلهن برگه اشلی طورغان برنیچه ایبدهشینك برده پاسپورتسز ایکانلگن بلگانگه و شونی عارف بلهن موسیغهده اوکدن ئهیتوب الگرگانگه کوره اشنی بولایده رهتلگان. بتکانگه حسابلاب تگیلرگه «زنهار رهتلی گنه کورگز ! » دیب یالنورغه حاجتسنمهدیلرده .

ــ مونه ایندی حاضر اوناو بولدق ، ــ دیدی صالدات . ـ بزنك آرتیلگه آرتغی کیره کماسده ایندی .

ـ الگره آلورسزمی صوك؟

ـ ئی! ـ ماسی. آبرامیچ؛ خدای بالقنی‌غنه بیرسن!

قزی چیبه‌رگنه

آلار قاتوردن چقّانده طومان صیوقلانغن همده دیگگر یاغندن آقصل طومان آرقلی طنوق‌غنه نور چه‌چوب طورغان قویاش شاقتی یوغاری کوته‌رلگان ایدی. هوا کیچه‌گی‌که قاراغانده شه‌ب ایدی. جیل یوق، یومشاقغنه، صاف و لذتلی بر صالقونلق صولش بله‌ن اچکه کره و بتون طامرلرغه جه‌یلوب جاننی راحتلندره ایدی. صیوقغنه طومان بله‌ن اورتولی دیگگر اوستنده اوچووب یورگان آق چارلاقلرنگ غیغلداب کولگان شیکللی اوتکون و کوکلنی قتقلاندرا طورغان طاوشلری. دیگگر اوستنده آصلنوب طورغان ئلله نیندی طاسملی سرایلردن ایشتلگان- شادلق قهقهه‌لرینه اوخشی ایدیلر.

بو اوچ ایبده‌شنگ روحلری شاقتی کوته‌رنکی ایدی. صالدات قولی بله‌ن سلته‌ب طوروب:

ـ قارا، مارصیشقه‌لرنی! کولوب اچدری قاتا بیت! ازباچت، بالق آز بولماس! دیدی.

عارف صالداتنگ ایگ باشینه قولن صالوب:

ـ ئه‌ی، قارتغه نیشلیبز، کره‌زمی؟ جای‌که چاقرغن ایدی ایچ، دیدی.

صالداتنگ آوزی یرلدی، کوزلری کوله ایدی:

ـ سزنی آلوب کررگه‌ی ایکان... دیدی و کوزلرن مایلاندروب عارف بله‌ن موسی‌غه آلماش تیلمه‌ش قارادی. تگیلر گویا بر نرسه‌ده آ گلامی ایدیلر. اول عارفنی ایگ باشندن اتوب یباردی‌ده:

ـ عزیزه‌که کوزك توشمه‌سن دیم، کاعفر! دیدی.

عارف حاضرگنه ایسنه توشکان شیکللی:

— ئى! قزى بار دیگان ایدك چنده.. مونه جوله‌ر؛ ئه‌يتەم نرسه سويلى بو! — دیدی.

صالدات موسی‌غه کوز قصوب:

— بو معلمه‌تکه اشانورغه يارامی ایده‌ش. ایسگده‌در بیت تگی، مارفا پەتروونا نیچك قابارتمالر بله‌ن صيلى ایدی اوزن! دیدی.

— ئه! پەترووسکی ده، تگی، خارجيونا طوتوچی مارج! ئيبو شول..

— بر قاتقن کومه‌چ بله‌ن چای اچه‌بز، ئه اول مارفا پەتروونا یانده مایلی قابارتمالر صتا!

صالدات بو سوزلرنی ئه‌یتکانده کوزلرن یوچاقلاندروب کوره‌لك معنا آکلاتورغه طریش و تگیلرگه آلماش تیلمەش قاری‌ده کوله ایدی.

— اوزی چاقرعاچ بیك اوطورماسقه صوك، جوله‌ر! — دیدی عارف.

— ئه‌یتورسن ده ملا حضرت استا یکه‌سی بله‌ن راحتله‌نه! بز مسکینلر قاتقان کومچ آشب جنبر چغا! ئه الار مایلی قابارتمالر صتالر! خ حا حا!

موسی‌ده صالدات‌غه قوشولوب کولوب یباردی.

عارف آزغنه کولومسره‌ب:

— مایلی‌لرنی دیگن ئه! جوله‌ر سین صالدات! درست سوز ایکان اول: صالدات کشی‌ده توشکه حدلی برده عقل بولمی ایش. طشده ئای «زافترق»غنه شول.. — دیدی.

کچکنه قازارما آلدنده شرفی قارت اوزی یوق ایدی؛ کیسکه‌گه چابوب قوبغان بالطه‌سی‌غنه چیتدن قاراغانده ئلله نیندی نچکه که‌وده‌لی یرتقچ قوش‌غه اوخشاب کورینه و تیره یانده‌ده آیاق یموجقه کیساکلری چه‌چلوب یاطا ایدی.

بولار قازارما ایشکی آلدینه طوقتادیلر.

— شرفی آبزی اویده‌می؟ — دیب صالدات قچقرغان ایدی، اوزاقلامی اوق ایشك آچلوب ایشك آراسنده ملایم‌گنه بر قز کورندی و:

— اول حاضرگنه لابازغه دیب چقغان ایدی.. — دیدی.

شولای دیگاچ بولار بر برسینه قارادیلر.
تکی طاغن یالغادی:

ــ ئەیدە کرگز حسن الدین آبی.. اول حاضر قایتام دیب أیتکان ایدی.. سزگه کررگه قوشدی..

بو سوزلرنی ئەیتکاندە بول ایندی ایشلك آلدینه چقدی. کوزلرن قویشدن اشقلار ایچون بر قولن قشلری اوستە قویوب لاماز یاغینه قاراما ایدی. عارف کوکلندن «شوب بولا ایندی کورەسک عزیزە..» دیب اویلاب آلدی. اوزبچه، ایسی کیتمەگان، عادی وگناهسز روشده تکنگار کوز توشورگالی ایدی. اون اوست باش کورنشی بلەن شهربردەگی اورتا صنفدن توبەنرەك مسلمان عائلەلردەگی عادیگنه بر قز ایدی؛ اوستنده، طوبقدن یوغاریراق طورغان ایسکیگنه آقصل سیتسه کولمەك، آیاغنده ده قایولی و ایسکرەكگنه قرن جیتك بلەن یالتراوی بتکان صای ریزینوی قالوشدر ایدی. آننك ازغنه قزغلت آق یوزی، قوش بورنسینه اوشاولیراق، کیلوشلی بورنسی، اویچان، قارا کوزلری ده بر قاراشده عادیگنه کورینەلر. عارف آننك کوزینه صوری قارزغه یاخشیسناغاىلقدن آورینه کوز توشورگالەدی. لطیف کل چەچگی کیك ایرنلری عدتدن طش ماطور ایدی. ایەك آستنه کیتروب بەیلەگان پراستوی کوك صەرینکە یاولقده آگر یاریسیعنه کیوشه ایدی. «قالقاق کیسه طاعنده شەب بولاسی ایکان..» دیب عارفنگ کوکلینه کیلدی.

آلار بر نیچه مینوت، کررگەمی کرمەسکەمی دیب ایکیلەنوب طورغاچ، قارتنک اوزی بلەن کیلورگه بولوب، کرمی کیتدیلر.

قایتقانده عارفنك ذهنی مشغول، کوکلی بولای سویلی ایدی: «بو بیت اوزبزنگ تاتار قزی.. بولار بیت راســی اچنده وولعا بوینده بولا طورغان ایدیلر، ئه موندە بیت قفقاز. ئەبە قارلی طاولری، موبه توبسز قریسر دیکگری.. قیده اول اوزبزنگ یاشل منارەلی ماطور مسجدلرمز، قایده اول آرقلی تورقلی ئورگان چالمالی، کیسکان میوقلی، سیرەك صاقاللی، صاورلی

چیتکلی ، زور کاوشلی، سویکملی گنه مسجد قارتلرمز. قایده اول بزنگ قاما یاقلی، قصقه چالبارلی جیتز سوداگرلرمز! آلار بیت ایندی ئلله قایده قالغانلر.. ئەنه مونده بیت طاو بوینده طاشدن اویگان وکیسرکه اویالرینه اوشاشلی قرق «صاقله»لری عنه. آول ایش! بارمی آنک یاشل مناره‌لی مسجدی! بارمی صاورلی چیتث کیگان مسجد قرتیری، قایده اول قصقه چالبارلی جیتز سوداگری؟ شوشندی بر برده چوار چیتك بله‌ن صای ویزینکه‌ی توشده کوروب گنه‌ده یوانورلق ایدی.. حالبوکه ئەنه اول، آتاسن کوته...»

لابازغه یتکانده صالدات آنی یاقتقغه تورتوب:

— نو، نیچك؟ — دیدی.

— نرسه نیچك؟

— عزیزه؟

— ئه... عزیزه! صررسز، چیبه‌رگنه..

بولار لابازغه کرگانده آنده قچقرش، شاوشو بارا ایدی. دوله‌ن چه‌چلی، قرب جرایلی آیو کبك توكلی و طازا گه‌وده‌لی نیقالای شرفی قارتنی، چکمه‌ن ایته‌کلرن آرقه‌سنه جیوشدروب بیلندن قصقان، آرلی بیرلی چاپقاب یورته، باشقه‌لر چیتدن قاراب کولوشه و قچقرشالر:

— بیرلمه شرفی آبزی!

— بەر طازاغنه! کورسه‌ت یکتلگگنی!

— بیارمه میقالای!

— طوت شرفی آبزی!

قارت تگینی برده طوتمیچه قوللرن ایکی یاقغه جه‌یگان، بر نرسه اشلی آلمی، آبترانغان، کوزلرن قصوب کوله:

— بیار، دیم زنهار، بیار میقالای، بەیله‌مه جوله‌ر، اشم بار، آنه قارچق چاقرا،.. آنه صالدات کیلدی، آنك بله‌ن کوره‌ش..— دیب نیقالای‌غه ایکله.

يقالاى آبى اچقندرغاچتن اول يودەب آلجقان حالده:
ــ اوف، تمام حالدن طايدردى خيرسز! نيشلەب آنده آزراق كوتەدگز صالدت؟ حاضر قيتا ايدم بيت.. يومش بەرگنه كيلگان ايدم، ديدى.

شوب آراده، قىكمر آياقلر وستده چايقالا ـ چايقالا ايساق كياوب كردى.
اول اوزى اوطز ياشلرده، آرق گەودەلى. صاز باشلى. يەسر زور بورنلى، قافقاز يهوديسى بولوب موىده اشچيلر اوستندن قاراوچى «دبساتيلك» ايدى. اشچيلر آراسنده اوزن آرتق يوعارى طوتا، آلارنگ سورلرينه قاتنشمى. ئرى و التفاتسز كورينورگه طريشا ايدى.

ــ نو، جگتلر، قزووراق طوتغز! بو كون بترگه كيرەك. ايرتەگه قالماسن؛ كيچ بلەن نيوودچيلر كيله، ايرتەگه نيوود صالورغه بولور، ــ ديدى.

شرفى قارت:
ــ اسى بتەر، ايساق مسيبچ... تيك ئلى موىه جلى لر كيرەك ايدى.. كيچه بيت نيندى صالقون بولدى خيرسز! حاصر ئلى آلارنگ (ئالق لرنى ئەيته) جيوملرى اون بيش چاقرمدن ده يافن جيتكه صوعلمير.. بر چقرملق نيوودنى تيك طارتوب آزابلان!

ايساق مسلم بولمادى:
ــ يوق شرفى اوسيچ، حاضر ايندى آلار جيتكه صوغلا. چونكه ايندى وقت! ــ ديدى.

ــ آلارنڭ كاليندارلرى يوق شول. جلى كيرەك آلارغه ايساق ماسيبچ.

شرفى قارت بلەن ايساق شولاى سوز كورەشدروب لابازنڭ ايكنچى باشينه، طوز اويوملرى و بوش ميچكەلر بلەن طولغان سراىغه كيتديلر. شرفى آغاى بو كون كيچەگى «عقللى صاپوزنيق» قيافتندوك توكل، باشنده كيچەگى اشلەپە، اوستده پجمسز چيكمەن بولسەده كوكرەك جونلرى كورنمى، ــ چيكمەن آستندن قصقه قامزول كيگان، آياغندەده اوزون باالطرلى شماغنه ايتكلر ايدى. عارفنڭ كوزينه اول بو كون اشلكلى گنه بر «آغاى» بولوب كورينه ايدى.

صالدات، چیتده طورغان بر اوشاضنی آلوب نق‌غنه ایتدروب جیرگه قویدی ده:

— ئی! جگتلر! قوناقلرنی بو کون اوق اشله‌تورگه کیلشمی‌ده ایدی...
بو. طوت ئه‌یده مغظوم! نازلانوب طورما! — دیدی و اوشاطنگ ایکی یاق قلاقلرندن اوتکارلگان آغاچنده‌عی بچکه آرقانتی عارف‌گه طوتدروب اوزی آیاغی بله‌ن اوشاطنی «چان» اچینه تیبوب یباردی.

چان دیگانلری شوشی بیك زور لاباز اچنده اورته‌دن یوللرغنه قالدروب یاصالغان، توب و استینالری سیمنت‌دن قویغان دورت پوچماقلی زورغنه بازلردن عبارت ایدی.

— مونه مین توبه‌تن طوتروب بیررمن، — دیدی صالدات، — سز تکنده، قاناوغه چغاروب توکه‌رسز؛ آنده کوررسز قایده توکه‌لر..

اول سه‌له‌مه پیدزاق جیگترن بله‌گنه طابا حییوشدردی ده چان اچینه توشوب کیتدی و الوکدن جایلاب قویغان طاقتالرعه باصوب اوزون صابلی «بیقه» بله‌ن جالتراتا - چالتراتا، بلطردن قالوب صاصیغان سیلودکه صوون اوشاطقه طوترا باشلادی. بازنگ اچی اوستدن یاختیلاب کورنمی؛ قاراکی ایدی، تیك صالداتنگ اوزون جونلی قافقاز بورکی سلکنوب طورغان کورینه‌ده، جالتراغان طاوش ایشتله همده اچکلتم تچکلتم صاصیغان بالق ایسلری قوپروب چغا ایدی. دشقه ایده‌شلری باشقه بازرده شولای اوق جالتراتا، شوندی اوق ایسلر قوپرتا ایدیلر..

چوار اویوقلر

عزیزه ایرته‌ن یوقوسندن اویانغانده، هر وقت ایشتلوب قلاقاری کونگوب بتکان قاوق و طنوق آواز، ایشك آلدنده، توته‌روب قویغان طاز اوستنه صو تامچیلری توشکان شیکلی کومبرده‌ب طورا ایدی. آزغنه طوقتی، طاغن

گومبردەب کیتە . . اول چارشاو آرقەی، انکاسینک یاقندە ایکاندگن سیزوب:

— اتکای کم بلەن سویلی؟ — دیدی.

— طوراینڈی بالاقایم، طوررغە وقت . . . کم بلەن سویلەسون، — «مەکدی» نی استانسەغە یبارە طورغاندر . .

قارچق صوکغی سوزلرن بر تورلی رضاسزلق و رنجولگان طاوش بلەن ئەیتدی. عزیزەدە «مەکدی نی استانسەغە یبارو» نك معناسن آکلی ایدی. شونلقدن آنک یوقودن اویانغاندەغی صاف و یاقتی حسیاتی شیکە قویدی. اورندن کوکلسزگنە طوروب، لطیف و جلی آیاقلرینە اویوق بلەن چیتکلرن طارتا باشلادی. چارشاونک ایکنچی یاغندە آرلی بیرلی یوروب طورغان انکاسی نک کولەگەسی اوق گەودەلەنگان کیفسزلك بولوب آنک کوزینە، بیکرەکدە کوکلینە چاغلوب طورا ایدی.

آتالی قزلی آلارنك موندە برنچی مرتبە کیلولری ایدی. عزیزەنک بالا چاغندن اوق آلار ساریچن دە طورالر. آتا باشلری شرقی آغای نایتق یللردن بیرلی پرومیصلاچی یەوریلردە خدمت ایتە؛ بر نیچە یلدن بیرلی سیلد وقتندە، خوجەلرینک شوشی پرومیصلاسندە آی یارملر چماسی، بالق طوزلاو اشندە طورا ایدی. بو یل یندی سیلد وقتی یاقنلاشقاندوق بولارنی دە اوزی بلەن آلوب باروون بلدردی. «اوزگزنی گنە ایندی کیمگە قالدراسک . . دالادە بولسەدە ایچماسام اوز یانمدە بولورسز . .» دیب آلارغە شفقت کورسەتدی.

واقعا، بو یل بولایدە زور حسرت طارتقان بو کچکنە عائلەنك طاعن آیریلوب طاراووی، خصوصاً آنا بلەن قز ایچون تحملی چیتون و بچ ئوزەرلك بر حال بولاچق ایدی. شونک ایچون آتانک «ایچماسا وز یانمدە بولورسز» دیگان سوزی آنا بلەن قزنك قایغولی کوکللرینە آزراق یوانچ بیردی. اما کیتەر وقت یتکاچ «دالا»غە سفر نیتی بلەن نیەتوب چققاندە و اوزلرینک یارلیغنە فاتیر ایشگینە یوزاق صالغاندە، بهایت ایزووشچیق: «بر، ئەیدە، بسم الله . .» دیب آطن قوزغاتوب بولارنی پریستن گە آلوب کیتکاندە — قارچق اجی آزاوب

اوکسوب اوکسوب جلادی . آنگ کوز کوی گنه اولگان یگت اوغلی ایچون
بولغان حسرتی یا کیدن قوزغالغان ایدی . گویا آنگ بردن بر سویگان اوغلی ،
ئولك وقتده بای حدمتندن اویگه ، انکاسینگ حالن بلورگه قایتقانی شیکللی ،
حاصر ده‌ده قیدایدر اویگه قایتوب کیه . لکن ایشك یکله‌گان بولا . جلاب
ضورغان بوش و کوکلسز فاتیرنگ تره‌زه‌رندن قاری قاری‌ده کیری قایتوب
کیته . . . فارچق شولارنی کوکلینه کیتروب اوکسوب اوکسوب جبی . عزیزه
آگر قاراب یاشن طوتا آلمی جای ایدی . شونده‌ده سعر دیگان نرسه یاخشی :
شادلقلی‌نگ شادلغینه فاتماشا ، حسرتلی‌نی‌ده تورلیچه مشغول ایتوب حسرتن
جیگلله‌یته . آلار پراخودغه اوطورغاچ جلامی صفتامی‌عنه کیلدیلر . موندہ
کیاکاچده قارتنگ دالا دیگانی آلارعه یگولك ناچار تأثیر برمه‌دی . نیره یاق
صاف قلق ، بر یاقده بوچسز قریسز جه‌یلوب یالتراب یاطقان دیکگز . یکنچی
یاقده برقده ماطور عظمتلی طاور . قاراغن‌صاین آلارنی کوکلله‌ندره ، راحت‌کنه
موکلاندرا ایدی . طورا طورعان بوزلری‌ده ایرکن و یاقتی‌عنه بولوب ، شوشی
تیره‌دولك قایناشقان «اوز کشیلر» تاتار یگتلرینگ بولووی‌ده آلار ایچون کوکلسز
توگل ایدی . شولایده دنیانگ صنچسزلغی دنیا حدلی . بریسینگ سویکلی
اوغلی ، ایکنچیسینگ بیك یاقن کورگان طوغانی ایچون بولغان حسرتلرینه
قاراغانده بایتاق جیگل ، لکن دائمی بولعان بر جان طنچسزلقلری بار ؛ موندہ‌ده
اول آلارنگ اچلرنده ئالله نیندی بر وکیعایسز یرنی همان اکرناه‌ب طرنی ،
راحتسزلندره ایدی . اول ایسه : قارتنگ شاقتی‌عنه ایسرتکچ‌که مبتلا بولووی .
آنك آیاقدن یغلورلق قدر اچووی بیك سیره‌ك بولا . لکن آقچه‌سی بولا
طوروب تمام آینق یورووی‌ده شولای اوق ، یش بولمی‌در ایدی . اول اوزی آینق
چاغده خاتونینه قاتی معامله‌لی توگل ، عزیزه‌گه شفقتلی . اما ایسرك چاغنده
طاعن‌ده یومشاب کیته . شولایده ، بردن : هر وقت آقچه‌عه اینتگوب طوروعه
قرامی ، اشلب طابقان یوقلی بارلی آقچه‌سن ئه‌رم ایتووی ، ایکنچیدن :
اوزلرینه بردن بر آرقه طایانچی بولعن ئاکان کشی‌نك دائما توبلی و بوشانچلی

حالده‌گنه بولاوون اچ کوکلری بله‌ن تله‌ب طورغانده ـ شول کشینك کیرلی میرلی سویله‌نوب طوروچی بر جوله‌ر قیفتده کورنووی آلارنگ جانلرن آورتدرا ایدی.

مونه حاضر، عزیزه‌نگ یوقودن اویانغانده‌غی مطور طویغولارن ییمرگان «مه‌کدی (مهدی)نی استاسه‌غه یبارو» اگگمه‌سی‌ده شوشی جان آورتدرغچ مسئله‌نگ بر کیسه‌گی ایدی. شویله‌که: قارت، آرافیسی بتکان‌نگ ایرته‌سنده، کوب اوتسه بره‌ر کوندن صولك. مطلقا قارولجی داعستانلی فقو‌نی استاسه‌غه یبارو حسترن کوره باشلی. حاضر آنگ آراقیسی بتکانگه ایندی ایکی کون بار ایدی، لچکنه وایسکی گنه. لکن اوزلرینکی بولغاسه همده کوبده‌ندان بیرلی کوره کوره کوزلری الهشکانگه اورلرینه سویکملی گنه کورینه طورغان صه‌وارنی عزیزه اوستال‌گه کوته‌رگانده آتالری کیاوب کردی. سعیده اپای آنك وستنه قارامینچه‌غنه: «اشن ره‌تله‌گاندر آخریسی، نیچك، یاش یگتلرچه‌گنه ایشکدن شوما کره؟ ایشکنی‌ده چالت ایتدروب گنه یابوب قویا!» دیب کوگاندن لچکنه‌گنه بر استهزا کیچردی. لکن طشقه چغاروب بر سوزده ئه‌یتمه‌دی، چونکه باری بر، نیگنه ئه‌یتسه‌ده تگینك مگ مرتبه تکرار ایتکان جواب صاغی بر مرتبه تکرارلاتوغه‌غنه سبب بولاچغی بله ایدی. اول تله‌سه یاحشیلاب، تله‌سه آچولانوب ئه‌یتسون، شرفی آغای‌نگ جوابی همان بر:

ــ یوق، بولای، آزغنه... ئلله نیك اچم آورتا توشوب طورا، اوکغریراق بولماسمی دیم...

قارچغی تله‌سه‌نی حدلی سوز اوزایتسون. اول آرتق جواب بیروب ماتاشمی ایندی، یه اویغه قلوب انده‌شمی طورا، یا ایسه باشقه بره‌ر سوز طابوب بونی آرتقه قالدررغه طریشا.

کرگاچده اول سویله‌نه باشلادی:

ــ أت خنق‌ده صولك! نیوودچیلرنی ئه‌یتمه‌م. یوز ایللی له‌ب کشی خاتونی قری برگه. بر قاز ارماده چه‌قرداشالر، موطا کبك قاینی! فایدا اول

چارشاولرده نیلر ، قایدا اویاط، قایدا ایزەت . . . بر یاقدەخاتونی قزی توشەلە، ایکنچی یقده ایرلری آوناب یاطا . . کیچه کروب چقفان ایدم ـ کەمیت ایندی مونه !

ـ مارجالر صوڭ نی اشکه کیلگان ؟ ـ دیدی عزیزه .

ـ آلار، قزم. سیلودقەنی صورتنی صورتی بلەن صایلیر ، بچوبقەرعه توزوب طوترالر . آناسی ! تەسه عزیرەده آلار بلەن اشلەر . . آوز توگل بیت اول . جر کوی ، اوین کولکی آراسنده خراب کوکللی بولا ! تمام‌شیطان طویی یاصیلر .

قارچق اکرن‌گنه :

ـ نی بولغان اشەمەسکه . . . ـ دیدی وعزیزه نرسه ئەیتور دیب کولومسرەب سویکان کوز بلەن آکا قارادی .

عزیزه آچلوب اوق :

ـ کشیلر اشله‌گانده نیشلەب مین تیك طوریم ! دیدی .

عزیزەنك کوکللەنوب کنه بیرگان بو جوابندن آتاسی بلەن آناسی اچلرندن آزراق سوینديلر . آناسی‌نلك شوندوق : «اوزینه هیبت‌کنه برەر کولمه‌کلك اشلەسه نی یخشی بولور !» دیب کوکلندن کیچدی ، «ئیبو شول ، اوچ کولمەك اوستنه صاعن بر یاشللی قزللی ، ماطورغنه بیزەولی کولمەك . . .» دیب بر از تفصیل‌غه ده کوکلی کیتدی . اما آتاسینلك ذهنی آندی ماطوراق باغینه آوشمادی ؛ طوپاس‌غنه : « آری بیری راسخودغه یارار ایچماسه . .» دیب کوکلینه کیلدی .

قارت اول مسئلەنی اوزایتمینچه شول‌ی‌غنه قالدروغه تیوش کوروب باشقه سوزگه کیتدی .

ـ ئەخ . ـ دیدی ؛ ـ الوککی قورشیق (*) یاخشی کشی ایدی . . . بویل کیلمه‌گان، آولنده قالغان . ایندی انیسی آنك اورننده . . ناچار ، ئالله نیتدی

(*) نوود (بالق آوی) کمەسن باشقاروچی .

تمسه نرسه. ئەخ تگی بدبخت اورص بولسەده چیبەر کشی ایدی. اورصدن، تاتاردن آندیر سیرەك اوچری آناسی. تمام اوز کشگ. مسلمن کشیسی کبك یاغلا ایدی ملعون!.

قارچق عزیزەگه دیگان قزلی کولمەکنی کوز آلدینه کیروب اویلاب طورغانده قارتینگ ئلله یتکان بر اورصنی مقتاو بلەن سوگو هتش ساغنوب سویلەولرن برده هیت بیروب طکلامی. اچندن: «برگه اچکانسز، شوکار کوره سوزگزده کیلوشکان بولور.. »دی ایدی.

شرفی آغای بر چنایاق اچکاچ طاغن شونوق باشلادی:

ــ یوق، اول ئەیبت کشی ایدی، یوزی قارا.. أنه عزیزەلك زنگار صارفینگه یاوای بار ایچ، بلطر آلوب قایتقان ایدم ــ آنك بولەگی شول. پەتروسکی‌ده ایندی آیرلشقان چاقده: مه، ایمش شرقی اوسیچ. قزیگه مینەن یادارقه بولسون.. نی دیب ئەیتورگه کیرەك. آلمی یارامی بیت، کەور بولسەده یفناق کورسته ایکان.. یرار، دیم استیپان فیەدریچ، دای بوخ سیکا دوبری ازداروویه..

عزیزە آنگ سوزن بولیب:

ــ اتکای سین ده آنگ قزینه برەر بولەك بیرەسی ایدی! ــ دیدی.

ــ آنگ قزی یوق شول، ایر بالارغنه. شونده‌ده مارجاسینه دیب بر بار چوار اویوقلر آلوب بیردم. ئلیگی، آنا کیمی شیکللیر ایدی. ایکیسی‌ده برگه آلغانلر ایدم.

عزیزە اتکاسینگ آیاغینه قاراب:

ــ هیبت کنه ایدیلر یاگی چاقده، ـ دیدی.

سعیدە آپای‌ده اوصورغان یرنده بر آیاغن آلغەراق سوزوب. چوارلغی اوکوب بتکان توسمرسز اویوغینه قوانمیچەغنه قاراب:

ــ بولەککه قرشی بولەك بیرمینچه یاخشی بولمی ایندی.. یاگی چاقده بیت ماطور ایدیلر، یاراتوب کیگان ایدم؛ بیزەولی جیتككه اوشانقری ایدیلر.. دیدی.

چوار اویوقلرنگ بولای مقتلوینه شرفی آغای نگ آزرق کیفی ده کیلدی. چونکه مونگ بله‌ن، اوزینگ بوله‌ك آلش. بوله‌ك بیرش کبك «نچکه» اشلردن‌ده خبرسز توگلگی توردینو اوستینه. حاتون قز ایبری آلا بو طوریسنده اوگعانلغی‌ده اثبات ایتوله ایدی.

اول میوق آستندن آزغنه کولومسره‌ب:

ــ طاعی شوندیلرنی آورمن. ایشاالله. آنگ موناردن چیبه‌رلری بار ئلی! ــ دیدی.

قارچق یواشقنه طاوش بله‌ن:

ــ چیتکلرده کیره‌ك ایدی.. اوزمنکیلرنگ کیبه‌رلکلری‌ده قلماغان، عزیزه‌نکیلرده ایسکره ایندی، ــ دیدی.

عزیزه انکاسینگ قلاغینه اییلوب شپرطقنه:

ــ یوق انکای، میگا چوار اویوقلر بله‌ن شیبلیتلر! ــ دیدی.

شرفی آغای عزیزه‌نگ سوزن ایشتمیچه، خاتونینه قارب، صالماقنه:

ــ چینکلرنی ایندی الله یورصه بایرامغه طبا آلورمز، ــ دیدی.

اول چناباغن قایلاب چغوب کیتکاچ عزیزه:

ــ انکای، قایسی بایرامغه طابا اول؟ ــ دیدی.

قارچق آزغنه اویلاب صوردی‌ده کوکسرگنه ایتدروب:

ــ بلمیم قزم... ــ دیدی.

بایراملر یراق ایدی ئلی.

یاش کوکل

کیچ، قویش اینه‌ر آلدنده عزیزه انکاسی قارچق بله‌ن، قازارمالك ایشلك آلدی باصقچینه چغوب اوطوردیلر. شرفی آغای توشکی اشدن صوك آززاق یوقلاب، چغوب کیتکان و شوندن بیرلی قیتقانی یوق ایدی. اول عدتچه آلوك

کیچ اویده بولا، کیچکی چایدن صولڭغنه آزغه‌می کوبکه‌می چعوب کیته: یه، کورشی بولمده‌گنه طورغان مهدی یانینه کروب اوطورا یا ایسه باراق‌ده‌عی یگتلر یانینه کره. حاضر اول اوزاقلامی چای‌که قایتورغه تیوش ایدی. آنا بله‌ن قز ــ سوزله‌شوب بولماسه‌ده، کوڭلرندن ــ آنی کوته‌رگه دیب چقدیلر. هوا شاقتی صالقونایغان ایدی. بولار ایکیسینکی بر توسلی قزغلت شیویتسکی ماتیریادن بیش بیلله‌ب شماغنه تگلگان بیشمه‌تلرن بریسی آرقه‌سینه‌عنه صالوب بریسی کییوب چققانلر ایدی. عزیزه‌نک اوتکون و یالتراوق چتقیلی کوز اوقلری، اوطورغان یرندن یراق ــ یراقلرغه کیته، آناسی قارچق‌نک صمزق وسونگره‌ك کوزلری یاقن تیره‌برده‌گنه أیلنه ایدی: ئه‌به‌ر یاقده قاراچم توسده بیك زور ویه‌مسز چاترغه اوشاعان لابز، مونه ایکنچی یاقده یاطوب طورغان آرق صیر ره‌وشلی تبه‌نه‌ك و اوزون قازارما. طاو یاعندن توشکان قزعلت قویاش شه‌وله‌سی بولارنی بیك یواش وموکلی کورسته. اول، جانغه یلی ویومشاق بورلر. کوکلنی قتقلاندرعچ صیوق قزعلت شه‌وله‌لر. جه‌یلوب یاطقان عظمتلی دیگگزگه قوشلوب لطیف بر آهنك بله‌ن چیکسز مولڭ وخیالی ماطورلقدر طودرا ایدیلر. لکن سعیده قارچق لابزلر بله‌ن قازارمانی کورسه‌ده ایکیسی‌نك آراسندن آچلوب کیتکان دیگگز منظره‌سن راحتله‌نوب قاری آلمی، کوزری چوالا ایدی. دیگگز اوستنده اوچوبوب یورگان آق چارلاقلرنی عزیزه جنتکله‌بکنه کوزری بله‌ن تعقیب ایتکانی حالده، قارچق‌نک کوزینه آلار، چیل بله‌ن اوچقان جون کیساکاری کبك‌گنه چاغلغالی ایدیلر. اول شونک ایچون‌ده یراقلرغه کوب قاراغی، یه قزینک قارشی قارشیغه کیتروب جیك اوچلرینه کرتکان قوللرندن، جیگن قالی آلمینچه آچق قالغان الوشرینه یا ایسه آننک ماطور آلصو یاکافلرینه کوز توشوره یاکه قارت کیلمی‌می دیب باراق یاغینه قارانه ایدی. عزیزه کینه‌ت‌کنه:

ــ انکای، برده مسلمان بولماسه مونده بیك کوکلسز بولور ایدی...

دیدی.

قارچق آزغنه اویلاب طوردی‌ده:

ــ ئلی قایده مسلمان یوق دیسک قرم، نون دنیاعه طارالغان ایندی.. دیدی.

اون اوزی مسلمان‌نک قاید طارالغان وقایدا طارالماغاندن، کوب حبری بولماسه‌ده، بردن: دنیا احوالی قزندن آرتغراق بلگانگی، ایکنجیدن: مسلمان دیب‌ده مونده‌عی قرق آتا بالاسی یگت بیه‌رگه، مونده بولوری ایچون‌گنه یگوك منتدارلفده بولنو تیوش توگل‌لگن آکلاتور ایچون بو سوزنی ئه‌یتدی. یوفسه، وزی‌ده کوکلندن، مونده مسلمانلر بولوغه کیگانه ایدی.

قزارمانک کورشی بولمنده چیرتوب اوینالغان موزیقه صاوشی ایشتله باشلادی. مهدی اوزلرینک «چغور» دیگان وورالدرنده «عاشق کرم»نی چیرتدروب موکلانا ایدی آحریسی.. حالسز بالا جلاعان کبك ا کرن وطنوق‌غنه صاوش کیله یدی.

عزیزه بر آز قلاق صالوب طورغاچ:

ــ دومبراسی ماطور ایشتله بیت انکای؟ ــ دیدی.

قارچق یا کی‌غنه ایشتکان کبك. اول یاققه بوزلوب آزراق طکلادی‌ده:

ــ نرسه‌سی مطور بولسون.. بالا جلاعان کبك گل بر طاوش!. دیدی.

ــ انکای، شولارده‌می بزنک کبك اوق مسلمان ایکان؟

ــ انکاك شولای دی بیت..

عزیزه اوزلرینه ین کورشی بولغان مهدی نك «پاك مسلمان» لغنده شیك بولماون تلی ایدی.

ــ اول بیت، انکای، نمازن برده قالدرمی ایکان.. ــ دیدی.

ــ نمازنی اوقی اوقوونده.. نمازلق اوستندوك دومبراسن‌ده چیرته شول! نمازی‌ده بزنکچه توگل بوغای..

بو داغستانلی یکت‌نی قارچق «پاك مسلمان» ایتوب چغاررغه تله‌می ایدی. بروق تگینک نمازاق اوستنده دومبرا چیرتوون بیك یش اوینا وندن کنایه ایتوب

آلووی بر درجه باراسه‌ده نمازی‌نک «بزنکچه» توکلگن. یوری عزیزه‌نی شیکله ندرر ایجون سویله‌دی؛ تگینک نماز اوقوعانن کورگانی ده یوق ایدی. اول اوزی کوکلندن مهدی‌نی اول حدلی چیت کورمه‌سه‌ده عزیزه‌نک چیت کورمه‌ون کیلشترمی ایدی.

اول اوطورغان پرندن طوردی و یومشاق‌غنه طاوش بله‌ن:

ـ آلار بالام، چیرکاسلر... ـ دیدی.

ـ اوطوریق ئلی انکای، مونده کوکلی!... ـ دیدی عزیزه.

قارچق: ـ یوق. مین اوشیم بالاقای. سین ده اوزاق اوطورمه، صالقون تیدررسك، ـ دیدی..

عزیزه یالغزی اوطوروب قالدی. قویاشنک صوکغی شه‌وله‌ری به ایدی. ضنچ‌غنه یاطقان اوچسز قریسز صو دنیاسینک، ول قارت وسرلی طاولر آرتنه یاشرینورگه طورعان قویاشنک موکسو قزغلت شه‌وله‌لری بله‌ن آقتق صاو بوللاشو منطره‌سی بو یاش طوتاشنی احتیارسز اویلاندرا، موکلاندرا ایدی. مؤذن خاتونی آبصتاسندن کویله‌ب طوروب اوقوغانی «سیف‌الملوك» قصه‌سی‌نک قهرمانلری آننک خیالندن کیچوب که‌وده‌له‌لر.. کویا واقعه حاضرده دوام ایته: ئه‌به کوربنور کورنماسکنه کمه بارا.. حتی ایندی کورنمی‌ده؛ شهزاده «سیف‌الملوك کیتکان دیکـگز بوینه».. آه ملعون. «اسود دیو»! قایدا صولث اول بدیع‌الجمال‌نی سحرله‌ب یوقلاتا؟ ئلله توبه‌ن، دیکـگز آستنده، ئلله یوغاری، بلوطلر، کوکلر اوستنده، ئلله شونده دیکـگز یاننده‌غنه.. ئلله عزیزه اوزی بدیع‌الجمال! حاضر اول. مرحوم آبطاسی‌نک دوستی حسین‌نی سیف‌الملوك بله‌ن بوتاشدرا.. کویا اول شاهزاده ایمش ده عزیزه‌نی ارلی ایمش. عزیزه جن پادشاسینک قزی ایمش.

یاش کوکل اوچسز قریسز طلسملی خیاللر، آللی کوللی مطور اویلر بله‌ن خیاللانوب اوطورعانده کینه‌ت آنك همه حیال و اویلری لطیف چه‌چك قیاقلری کبك ئلله قایدا چه‌چلوب اوچوب کیتدیلر... اول تیزکنه اویگه کردی

و ایشکدن کرووی بله‌ن انکاسینه:
ــ اتکای ایکی کشی یه‌رتوب کیله ! ــ دیدی .

یقولا به‌بکه‌م.

شرفی قارت ، صالدات بله‌ن عارفی آلوب کیلگان ایدی . صالدات ئلوکدن‌ده آلارده بولغالاغ‌ىعه کوره ، کرگاچده اوزن ایرک‌گنه طوتوب ، قارچق هم عزیزه بله‌ن «اوز» لرچه‌گنه صه‌ولق ایسالك صوراشقاچ اوستال یانینه کیلوب اوطوردی . عارف بر آز طارتنوىراق ایساله‌شدی . اوطوررغه‌ده آشقمادی. شرفی آغای ا کار:
ــ اوطور یه‌قدش ! أنه صالدات یانینه ، ــ دیب اورن کورسه‌تدی .
اول بر آز قزماچه‌راق ایدی . چیکمه‌ىن صالوب جیناشدرمینچه‌غنه سه‌کی اوستنه طاشلاغاچ :
ــ عزیزه ، به‌بکه‌م ، اوت آلندرمیسگمی ؟ ــ دیدی .
قویاش اینگانگه آزغنه وقت اوتکان بولسه‌ده ىولمه اچی قاراگغولانا باشلاغان ایدی .
صالدات تره‌زه‌که قاراب :
ــ قایده ئلی ، یاقتی ایچ . . ــ دیدی .
آنك سوزینه جواب بیروچی بولمادی . شرفی آغای چالبار کسه‌سندن ئه‌کی یانچغن چغارا چغارا :
ــ آناسی ، صموارلڭ بیشلی ؟ ئه‌یده قوناقلرنی چای بله‌ن صیلیق . ئه ، سین قزم لامپانی یاندر ایندی ، ـ دیدی .
عزیزه لامپاغه اوت آلندروب استالگه قویغ‌ىده یاکی قوناقنڭ قولینه کوزی توشدی ؛ آنڭ بر قولی اوستال اوستنده ایدی . اول قول عزیزه‌گه بیلك یه‌ملی کورندی . آقصل قزل توسده‌گی ده‌وگنه قولنڭ طازا وکیلوشلی

بارماقلری گویا تیمر اچینه باتارلق کوچلی بولورغه تیوش ایدیلر . .

شرفی قارت تمه‌کیسن قابزوب نق‌غنه صوورغاچ سوز باشلادی :

ــ کیچه ایشتدگز بیت ،نی‌دی ایساف. ایرته‌ن نیوود صالنور ایمش، یوق دیم آزراق صبر ایته‌رسن! قزق خلق صوك بو یه‌وریلر. مونه ایندی اوچارعه‌غنه طورالر. . اول ئه‌یتمی بیت : نو، شرفی اوسیچ ! ایرته‌ن نیوود صالساق نیچك بولور ایکان ؟ نیچك اویلیسك ؟ ایرته‌ره‌ك توگمی ایکان ، یا ایسه الگروب بولور میکان ؟ یوق اول ئه‌یتمی، اول آنی ئه‌یته‌ده‌آلمی! ایرتن نیوود صالابز ایش! صالمائلی! دیم اچمدن گنه. . مونه مین ایندی قرتیوب کیلهم ، ات شیکلی قارتایام شوشی تیره‌ده ، صصیغان بالق تیره‌سنده ، هم آ کلی ده نوشه‌م آزغنه!. ئه اول برسه ؟ ماچیشقه بر! کاکری آیاقلی بر جهود ملایی ! دوه کوره‌سز، بو کون ئلی نیوود توزه‌توب گنه قازاقلرنگ کوملری اوتدی ، ایرته‌ن کمه‌لر ره‌تله‌ب اوته‌ر، برسی کوسگه طاعن شولای آری بیری ! آندن صوڭ یکشنبه اورص بایرامی . . . یکرمی بیشنده ایندی سوزده یوق ، ــ صالابز الله بیورصه !

عادتده آور و صاف قیلنوشلی شرفی آغاینگ بولای کوته‌رینکی‌ره‌ك کیتووی طگلاوچیلرعه سیر طیولا ایدی . صالدات یوری شایرتوب :

ــ سین آنی ، شرفی آبزی ، آشقمینچه‌غنه بره‌ر طوقماب آلسه ایدك ، اول بولای اوق قیلانماس ایدی . . . ــ دیدی .

شولای دیگاچ قارت آزراق کولوب قویدی ،

ــ آناسی ! ایشته‌سگ صالدات نی‌دی ؟

«آناسی» پیچ آلدده اوز شی بله‌ن ماتاشوب صالداتنگ بی أیتکانن ایشتمی قالسه‌ده ، سوز، شایاروده ایکانچیلگن سیزوب :

ــ حسن الدین سویله‌ر اول ! دیدی .

ــ درستده، ــ دیدی قارت، ــ آزراق، آرتده‌غی ساباقلرن طگلاتقانده ضرر بولماس ایدی بولوون ؛ یوق شول ایندی ، قارتایام جگتلر ! . یاشره‌ك

چاقده بیك تق صوغشا طوردغان ایدم ، نو ، حاضر بولمی ایندی . . بر وقت [illegible] شه‌شنك كیث ، آزراقی باشده‌ده [illegible] [illegible]

[illegible] سوراغز اوشانماساغز . .

[illegible] :

[illegible] انكان [illegible]

قدرت اعتراض قیلدی :

[illegible]

[illegible] تكان ایدم ، — أنه آنالك بله آنس .

[illegible] طكلاسه‌ده قارجق یارانسنی ایدی .

[illegible]

[illegible] :

[illegible] قای چاغنده اش شوكار كیله ؛ چیكند [illegible]

[illegible] كوتمیچه :

[illegible]

[illegible]

— [illegible] بوی [illegible] :

— [illegible]

کچکنه‌گنه، ایسکی‌گنه صماوار ایندی بیك عبرت بله‌ن اوستالده بولار بوشقروب اوطور . تورلی جونده کیتك میتك چناياقلر ده «لبیك» دیگان کبك اوزلرینه چای قیولونی کوته‌لر، قارار قی‌غنه بغدای کومه‌چی تلمدری ده یاعملی‌غنه روشده ته‌لینکه‌گه اوییلوب اوستاننی کورکه‌یتوب طورا ایدیلر.

قارت اوزینک آرتغراق سوزگه بیرلوب کیتکاندگن سیزوب آلغاچ‌ده:

ـــ یه، نیشلیبز آناسی؟ اوزکمی چای یاصیسک؟ عزیره، کیل قزم، اوطورامسک؟ ـــ دیدی.

ـــ مینم ئلی آزراق شلرم بار ایدی. اوزك‌گنه باشقارا طور ئلی، ـــ دیدی قارچق.

آنك آرتق اشی بولماسه‌ده تیك‌گنه اش طاپوب ماتاشا؛ چونکه عزیزه‌نك برگه اوطوروون کیلوشترمی، یالغزن‌غنه چیتده قلدزرغه‌ده اوکفایسزسنه ایدی. صماوار قاپقاچن اوستال یانینه آلوب کیلدی‌ده دو کوچوب اوطورغان کچکنته‌ی صماوارنی قابلی قابلی اوز اوزینه سویلنکان کبك اکرن‌گنه:

ـــ بز حاضرگنه آنالی قزلی اچکان ایدك؛ قوناقدربی یاحشیلاب اچر... آش‌عه‌ده جینکر بالاقای. طارتمی‌غنه آشا، اچکز، ـــ دیدی.

عزیزه، چارشاو قرولی اودن‌بک برقرینه اوطوروب اوستال یانده‌غیلربی چیتدن قاراب طورا ایدی. آنک یاغندن استال لامپاسینک یقتیس صماوار اشقلاغانغه کوره استال یانده‌غیلرعه اول بیك آچق کورنمی ایدی. آناسی کیلوب آنک قلاغینه شپرطقنه:

ـــ بز صوگراق اچه‌ربز بالاقای.. ـــ دیدی.

عزیزه باش اشاره‌سی بله‌ن‌گنه، رضا بولغانلغن آکلاتدی.

صالدات اوزی‌گنه بولغانده عزیزه برگه‌ده اوطورا ایدی. چونکه صالدات آلارعه کروب جعوب یوری. قارت بله‌ن نیچه‌شه‌ر سعتله‌ب شاشقه اویناب‌ده اوطورا ایدیلر؛ شونلقدن آنی بر درجه اوزسنگان ایدیلر ایندی. اما بو یاکی کیلگان یگت‌دن آناسی‌ده طارتنه توشه، قزی‌ده آنی یاتسنا ایدی.

قارت زور قوللری باەن کچکنەگنە چاینیك طوتقاسن اوچلاغان کوبی چرلداتوب چای قویغان آرالش:

ـ شولای دیگن یاقداش.. مرحوم اتکاینگ، حضرت ایدی ایکان،ـ دیدی.

اول شولای دیگاچ قارچق عجبلەنگان رەوشدە عارفگە کوز توشوردی. عزیزەنگدە قلاقدری ئورە طوردی. بوـ باراقەدە باشلانغان سوز ایدی.

قارت طاغن قچقرا توشوب دوام ایتدی:

ـ آتاڭ موللا بولغاچ، اوزگننگدە اوقومشلغنگ بولغاچ نرسەگە صوڭ سین رابوچی بولوب یوریسنگ، ئە؟ موللالق بولمی ایکان، مەزین بولا کشی! ئەی انم، ام، ام! حالدات بلەن بزگە طابشراندی‌سین رابوچیلقنی! تەوبە نعوذ بالله. قاسرقی لام‌نی‌غنە بلسەم‌دە مینی موندە آرقانلر بلەن طارتوب‌دە کیترە آلماس ایدڭ!

آتاسینگ درماچەراق باشدن بولای غیرت صاچووی عزیزەگە سیرطبولا ایدی. سویکملی‌گنە کولدی‌دە:

ـ اتکای، آرعنە اوقومشلی بولساڭ نیشلەر ایدڭ صوڭ؟ ـ دیدی.

ـ مینمی نیشلەر ایدم؟ مین قزم بلور ایدم نیشلەرگە!

عارف کولومسرەب:

ـ شولایدە؟ ـ دیدی.

ـ مینمی؛ غلطارینی پریکاشچك بولورایدم. آطو،مەزینلك‌گە قویبور ایدم.

بو سوزری ئەیتکاندە آنگ تمام «عقللی صاپوژنیق» بقینە اوشاغان قیافتی «غلطارینی پرکاشچك» بلگە شول حدلی کیلوشسز ایدی: قوناقلردە، قارچق بلەن قزی‌دە راحتلەنوب شارقلداب کولوشدیلر. قارت اوزی‌دە کیملەنوب کولدی.

عارف شایاروبراق:

ـ سین شـرقی آبزی، مؤذن‌لك‌گەدە قزیغاسنگ ایکان. مؤذن بولوب نیشلەر ایدڭ صوڭ؟ ـ دیدی.

— کم ، مینمی؟ مونه سوز!.. آنسی ایندی انه مینم قارجق [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] اش..
خدا حاضر! یلغانلامیم.. بر رەت [illegible]
بیت بلەسـک ، عزیزەمی ایدی ایکان؟. موللانی [illegible] اسم
قوشارغه.. ئلیگی.. بلەسک یارابتق اوزگچه.. مجلس [illegible]
«بیلك یاخشی» دی موللا ئەیتە «تەهارتکنه توزیم‌دەدی» [illegible]
شول آراد [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
وقت [illegible]
«سین ایمش شرفی آغای آزغنه صبر ایتەوسن یندی» مین [illegible]
تیز [illegible]
[illegible]
[illegible]
قارجق‌غەده سویله‌گان ایدم اول چاغنده. آناسی! درست سویلیم بیت! [illegible]
[illegible]
بولاسی [illegible] ایکان ، — [illegible] ایندی [illegible]
[illegible] بوب موللا ، [illegible] رحمت [illegible]

[illegible] قارت [illegible] دەرس هەم [illegible] دە
بلکە صاغنوب سویلەرسڭ ! صالدات شولای بیت ، دوست ئەیتەم بیت ؟

[illegible]

— [illegible] آنڭ قلاعینە شونی طوقیمدە بیت ، جولەرگە اوز
[illegible] شول ! — دیدی .

[illegible]

— کوننە اوچ جیرك قاداقدن . او [illegible] آینە ، ایسابلە ! —
صالدات .

قارت ، [illegible]

[illegible] » مسئلەسی اوزاید [illegible]
سویلەرگە کرشدی .

[illegible]

تەماوب سوبلی ایدی . قارت سوزنی قایتار [illegible]
طڭلاوچیلر بالقمیغنە اوطورا ایدیلر . خصوصا عارف کا [illegible]

[illegible]

[illegible] قایتورغە چیقغاندە قارت ایشك آلدینە حدلی اوزاتا چیقدی . طشدە

قاراكغی. دیگـگر یاقدن صالقون جیل ایسه، یولدزلر صووقدن قالترانغان مالالر توسی. ماطورغنه، کوكلسزگنه یومغالانوب تتره‌نوب طورا ایدیلر. دیگـگرنك، صووق تیدرگان کیمسز قارت کبك اکرن گنه اوفلداغان، آکغرا. شقان طاوشی ایشتله ایدی.

قاراکغولقده کیتوب بارا یاتقان یکتلر آرتندن قارت:

ــ ایرته‌گه شاشقه اوینارغه کیلـگز! ــ دیدی.

ــ یارار، یارار، ــ دیب تکیلر قاراکغولقغه یوغالا کیتدیلر..

قارت ایوگه کرگاچ سویلنه باشلادی:

ــ ئه‌ره‌م بولوب یوری جوله‌ر! راوجی بولوب آیو بارنده یط مونه! آستکده صالام، اوستکده یریق بیلای اورص پالته‌سی! ژالق مسکین! ره‌نلی‌گنه یکت کورینه اوزی..

قارچق بله‌ن قزی قارتنك کمنی سویله‌گانلکن آکلی ایدیلر.

ــ چنلابده موللا اولی منی‌دی؟ یالغانلی طورغاندر.. ــ دیدی قارچق.

قارت قزوبراق کیتدی،

ــ یالغانلی‌دی! صالدت، آولن آتاب سویلی بیت! کورشی آوللر.. ــ دیدی.

ــ آتا آناسی بارمی‌دی؟

ــ آتاسی اولگان شول. شونی سویله‌دك بیت! آناسی بار ایکان.

قارت شولای دیگاچ، حاتونی یومشاق‌غنه طاوش بله‌ن:

ــ مسکین... ــ دیدی.

عزیزه آناسینك، کمنی، یکتی‌می یا ایسه آنك آناسن‌می شولای قزغانغانلغی بله‌سی کیلـه‌ده صورارغه بازمادی.. آناسندن طارتنا ایدی.

شونك بله‌ن قالدی، سوزنی اوزایتمادیلر. شرفی آغای اوزی جیشنوب تیزوق یوقلارغه یاتدی. بولارده طاوشسز طنـز، کوب وقت اونکارمیچه‌گنه چای اچکاله‌ب اورنلرینه ئورله‌شدیلر..

بایتاق وقتلر عزیزه یورغان آستنده ئه‌یلنه طولغانا یوقلی آلمی یاتدی.

آتاسینک چالغان قوی شیکللی صولش طارتوب طارتوب حرلداب یوقلاوی، طشدن ایشتدگان آور آور دیگگر اوفلداولری. قاراگغی اوی اچنده ثلله نیندی موکصو بر آهنك بلەن. اوچسز قریسز درد و خیاللر کویدی. عزیزەنك ذهنینه کیلوب کوز آلدنده گەودەلنگان صورتلری آللی گوللی اور دولقنلری آراسنده تیربەته ایدی.. أنه آنك مرحوم آبزاسی اوجماخده نوردن حلەلر کیگان. گوللر چەچکلر آراسنده سەلنه.. أنه آنك دوستی حسین عزیزەنی ازلەب کیله، «عزیزه، جانم مین سینی صاغندم.» دی. لکن اول کوب سویلەمی آزراق کولومسرەب قاری‌ده یوغالا.. ئه، مونه بو «جولەر» یگت‌نگ ماطور کوزلری همان عزیزەده... عزیزه آنك بلەن سویلی: «اسمگ بیچك صوك جولەر یگت! یاقداش‌ده یاقداش دیب یورتەلر سینی.. بیشلەب سینگ کوزلرك بو حدلی ماطور! نشقەلرعه سین بولای سویگان کوز بلەن قارامی طورغانسگدر بیت؟ کوك صارپینکه یاولق ایەسینه گنه شولای قاراغانسگدر؟. چنلابده سین یاحشی یگت بولساك مین سینی یاراطور، بلکه سویەرده ایدم..» دی. مونه اول طاعی عزیزەگه یلمایوب قاری. مونه عزیزه آنك قوچاغنده.. اوخ آلار نارالر.. خیالده طوغان طلسملی بلوطلر آراسنده تیربەته تیربەته یگت‌نگ صوغان ایلینه قایتار.. یوق، اول یگت جولەر توگل، سین یاگلش سویدیسگ اتکاسی! ئیو یاگلشوب ئەیتکاسگدر، اول جولەر توگل، اول دنیا کیزەرگه چقغان، اول عزیزەنی أزلەب کیلگانگه اوشی.. آی عزیزه جاقرغان... یوق، یوق، اول جاقرمی‌غنه، اوزلگندن أزلەب کیلگان!.

تون اورتاری ایدی ایندی. شرقی قارت همان آور آور سولاب خرلدی، آراتیره یومشاق‌غنه اگفراشاده کویا سویلی: «ئەیده یوقلیق ایندی قزم، مین یاگلشقانمندر، یوقلیق بەبکەم. بورچلمیق، مونه مین نیچك یوقلیم... یوم بەبکەم کوزلرك... مین یاگلشقانمندر.. اول جولەر توگلدر... مونه شولای! یوم کوزلرك... یوقلا جانم، بورچلما...»

انشا الله . . .

... كت ، قايناشو باشلاندى . باراقه‌دەغى
ايرته‌رەك قوزغادى .

عارف بەن صالدات هم‌دە عارفنك ايدەشى هو ...
باشقه ايدەشلرى قايسى الدانراق چتقان ، قا...
بولاردن آلدانراق چققان نيقالاى كينەت طو...
— طاز شايطان ! نرسه‌گه آشقدوا ! !

اچلرينه طفوب بوروشكان كوبى ، كبرى باراقه‌غه قايتوب
صالداتنك ، قايتورغه‌مى قايتماسقه‌مى ديب ايكيله‌نوب ...
... ثلى كشبد...
صالقون وبلوطلى . قوباش ثلى به قلفقا
الپاقلانوب كيتمكان قوملقده ...

... كان كيمەنى قدراپ طوزوجيلرى‌دە بار ايدى . بولاردە خا...

كشيلرنك نيشله‌گاناكلرى ...
بش آل...
... زمستقەلو كبك حركتله‌نوب قازينوب طورغانلقلرى غنـه كورينه ايدى .

كورمه‌گانلكدن ، موندەغى اشلر آ ... ...تى سبر طبولا ايدى . مونه

عارف آکار:

— بر اوچی قایده صولك؟ ایکی یافلاب طارتورغه‌در بیت؟ — دیدی.

— ئه... نیوودنی ئه‌یته‌سک.. أنه تمکننده باراقه طورنده قازق!. شوکار

کرمه‌سکه طریشوب آباقلرن آل ... ردگن شی ... —

ماعانا دیه‌رلك — بر قارا قازق ... ینه ایدی. بولار شول ق ... غه قارغان جانده

...سلکته.

شوندوق بر جیرلکنی اوطورتر ایدی

— اوطورتقان‌دی! ئه‌ی‌غو ... دی. صفا! دنیا قوبتارادی مین‌سیکا ئه

— بردن اون واغون چقسامی! کورر ایدی صالدات!

— شوشی صالفونده بالق بولامی ایندی دوراق!

...کی بتلاذری آغا...

...ز. اولوق کبرچلو...

کوزلرن کیکوق آچوب:

— برده جیمرلمی یاقداش! — دیدی.

عارف ضاغن کولوب:

— یکرمی واغون؟! صوڭ آبی نیجك ایتوب طارتوب چغاراسگده، نیندی نیوود جدی آ گا! — دیدی.

صفا بو یولی جیگکان قیافتده:

— آزراق اوسەسگ بر نی، باش کورنەسگ یاقداش.. آبی چغارووی بر بەرسەده توکل ایندی! مونه شوشلای بتوبغنه ایلك باشیگا کوتەرەسگده дороги! дороги! دیب لامازغه حدلی بگرته ایتەسگ! حەخ حا، خا! مونه نرسه‌که آبتراغان اول!

صالدات عادیگنه یومشاق طاوش بلەن:

— مینده ئلوك اشغیدر ایدم.. چنلاب ده بیجك یتوب اوب حدلی نی چغاروب بولسون دیب آبتریسگ، بو، آنی ایبدەش بتوسس بر یولی یارغه چغارمیلر شوب.. صودنغنه سزوب آلا بارلر. اوچ دورت واعون جغماندده شولای ایتوله اول، — دیدی.

عارف ایندی موکار اعترض قیلا آلمادی. صفانگ جیگکان قیافته آوزن قیشایتوب مسقللاوینەده. کوکگان صمف کولومسرەب‌گنه قالدی.

کیمه ایندی اکرنلەب قری‌غه یاقنلاشا ایدی. ایندی آچق کورینه: ایکی کشی ایشوب کیله، اوچەو نیوود ارغتالر. بر کشی یوغاری قویرقده طوروب کمەنی طوریلاب باشقاروب کیله.

قازاقلر شایارودن طوقتادیلر، «لمکە»لرن ایلك باش آرقلی کییوب تورەتنه توزەتنه دیگکر یاعاسینه جیولدیلر. ایساق، شرفی آغای، «بولغاحطر» و طاغن ئلله نیندی لەکری بودیلی بر یەوری برکه جیناوب لاماز یاغندن خلق یانینه کیلوب چقدیلر. دورتەو سویەشوب طورغان تاجکەچی جگتلرنی کورو بلەن ایساق بیك اشچەن قیافتده آلار یانینه کیلوب عارفکه:

ــ نو، عاصپادین آرتیلشیك! قایده باشقه ایده‌شلرکز!. یه قایدالر؟
لامکه‌رگرده یوق! ئه‌خ سز: بولای یارامی بیت! بولای ممکن توکل! ــ دیدی.

ــ أنه کیله‌لر! ــ دیدی صالدات.

چنده تگیر بارافه‌دن چعوب آشقمینچه‌غنه بیری طاما کیله ایدیلر.

ایساق بولار یاتدن بورلغاچ‌ده صفا عارف‌که:

ــ آرتیلشیك بولوون بولدڭ یاقداش... ایندی بو طاز جن، کل سیگاغنه
به‌یله‌نورده طورر! ــ دیدی.

صالدات عارفنی آرقه سندن قاغوب:

ــ نیجاو ایده‌ش! بر بی‌اشلته آلماس، قاوشاماغنه! ــ دیدی وجدی کنه
ایتدروب یالغادی:

ــ شولایده یکتلر اوریز ایچون‌ده اشنی дружно راق طوتقان یاحشی..
اتنگ ئروب طورووی بریگه‌ده صلوات توکل..

بیقالای بولار یانینه کیلوب طوقتادی‌ده باش قاشی طوروب:

ــ صالدات ینديدر مایمیست اوقی‌در آخریسی. راونینیه ولان یوقمی؟ حاضر
راسی‌غه قایتابز آندی اش بولسه، ــ برمم بره‌م بایاررنی طوتوب قینا، آناس
یاتقی! ــ دیدی،

صفا، یارم جدی یارم شایاروب آ گار به‌یلندی:

ــ لعرداما ایندی یاژالوستی! یالقاو آیو کبک یاطوب طوراسگ
طوراسگده ئلله‌نیتکان مانیفیستلر مله‌ن جنله‌ه‌سگ؛ باشقه‌ر سیگا ایه‌روب چقمیلر.
کورمه‌دڭ مونده آرتیلشیك‌نی نیجك قزدرالر...

ــ بیچیوو! آرتیلشیك بولغاچ بز ی‌ده شولای قزدررمز! за то آرتیلشیك!
شولای یت غاصپادین آرتیلشیك؟.

عارف‌ده شایاروب:

ــ نو، قایچنو! ــ دیدی.

عارف اوزینگ آرتیلشیك بولوب کیتوونه آبتری هم کوله‌سی کیله ایدی.

اش بولای بولدی: بر ایکی کون ئلوك ایساق آلارغه اوز آرا [illegible]
[illegible]
یازا بارورغه و اوز آرالرنده ترتیب قارارغه بر کشی [illegible]
[illegible] چه قات ایبده‌شلرینه عارفنی اوقومشلغی بله‌ن [illegible]
[illegible] رتیاشیك ایتوب صایلاغانلر ایدی. شو [illegible]
قلاداووی دفترندن ئلوکی «زابور» لرنی کوچروب آلو. [illegible]
ماخورقه و شرپی‌لرنی تورکه‌توب قویو کبك جیکل اشلر یعنی [illegible]
« آق » خدمتلری کنه تیکان ایدی. ایندی [illegible]
قیلووی‌ده طلب ایتوله ماشلاغاچ اول شاقق لو [illegible]
اشنک [illegible] بیت اول. — اوزکدن کوب بلکانلر [illegible]

[illegible]

کبك آرقان بوینه تزلدیلر. بزنك جکتلرده آراده امدیلر.

[illegible]

اوکوب توشی کیتکان آلاما کلینکورغه اوشاشلی [illegible] و تسمه بلوطلر.

[illegible]

ام بارا [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] نولا

[illegible] چونکه [illegible] ایکی [illegible]

[illegible]

[illegible] بوودك آرنی [illegible]

بولار [illegible]

صایلاشتروب ماتاشقانده شرفی [illegible] او [illegible]

طورا ایدی. اول یه‌لی آرق [illegible]

— [illegible] ایدی [illegible]

دیوود صالابز، نیوود [illegible]

قازاماغان! اوچ یوز [illegible]

اول! — دیدی.

نیقالای سه‌له‌مه بوردگن آرتقه‌راق ایته‌روب قزوغنه:

— یه‌وری بیت اول! نرسه‌که صولك آکار «ژید» دیلر! نیك [illegible]

شارتلاب جانك چقمی، — [illegible] قزغاغی! مونه ایچماسا اورص

[illegible] بیت [illegible] — دیدی.

[illegible] شایرو [illegible] اورصی [illegible]

[illegible] کیك و احمقراق یوریکی [illegible] «[illegible]» کینووی

شرفی قارتنی کولدردی،

— ئییو شول، اورص کشیسی.. آلتون اوق بولماس بولوون؟..

شولایده ناچار خلق توکل، — دیدی.

شول آراده صفا:

ــ ئه‌ی سین، آلتون! بوطلك نیچه تیں! یول اوستندن آل تاچكه‌كنی! دیدی ویولده طورغان نیقالای تاچكه‌سن اوزینكی بله‌ن به‌ردروب یوزتو به‌ن قاںلاب كیتدی.

آلار تاچكه‌لری بله‌ن بر بر آرتلی دكغرداب طاقتا یولی بوینچه، بیود چقغان یرگه كیتدیلر. نیقالای صفانی سوكه سوكه ایكی آرتدن بارا ایدی. بولار توشكانده نیوودنگ آرت «آمبار» ی كیلوب چغارغه كوب قالماغان ایدی. نیوودچیلر ایكی یاقدن قوشولا قوشولا آرالری بدی سیكز صاژینلرغنه قالغان، ایكی «لاكیر» ده بر آوزدن «های ــ هو» لاپ صو بویلرن یا كغراتا یا كغراتا نزلوب طارتا ایدیلر. قریغه یاقلاشا طورغان نیوود اوستنده كموشلی عوچقه‌لر توسلی آق بالقلر بر طوقتامی یولت‌ده یولت سیكروب ماتاشار، گویا اوزرینك طوز اچنده هلاك بولاسیلرن بلوب قریغه چغارغه نله‌می نیوودن اچقنورغه طریشه‌لر... اوچی قریبی كورمی جه‌بلوب یطقان ماطور دیگـگر اوستنده ئلله نی حاللی آق چارلاقلر اوبورمه‌كه ئله‌كـگان یاپراقلر توسلی بوطالوب اوچونار و عقلدن شاشقان كشیچه چلری قاتوب كولگان یا ایسه اوچكوب یارسیغان شیكللی كغلداب یوره‌كارنی قتقلاندرالر. ئلله آلار شوشی سه‌له‌مه كشیلرنیگ‌ده آلارنیگ ورلری كبك اوچا آلماولرندن و طاماقلری ایچون بورلری بله‌ن حیرگه آتوب طرماتورندن كوله‌لر، ئلله بولار بالقنی بتره‌لر دیب كونله‌شه و اوچكوب جایلر..

بر زمان ایساق بار كوچی بله‌ن:

ــ اولك یاق آقرن! صول یاق قزو طارت! ــ دیب آقردی. بكر حلق شاوشو بله‌ن آنك سورینه اتعات ایتمینچه «آمبار» ی قیشایغان كوبی سوری بیردیلر..

باشلانغیچ شه‌ب بولمادی. شولایده بتوله‌ی اولك بوش توگل ایدی. بیش آلتی تاچكه یموچقه بالق (سیلد)، اون بیش یگرمیله‌ب «بیرش» نری كنه ارچ سازان چقدی.

ایکی واغوبلق چاق توینه یکرمی یکرمی بیش پوط بالقنی سیبوب صالغاچ، شرفی آغای اوزینگ قصقه صابلی ماطور کوره‌گی آق قار کبك طوز اچینه بیك اوستاغنه چوموروب طوروب بر نیچه مرتبه جه‌چوب یباردی‌ده :

ــ خیری بله‌ن بولسون! ــ دیدی.

ایساق بورنی مشقلداتوب کوکلسز گینه:

ــ برده رەت کورنمی ئلی. . . ــ دیدی.

شرفی قارت طنچقنه :

ــ ئلی وقت بار. . ــ دیدی.

جواب بیروچی بولماغاچ طاغن اوسته‌دی :

ــ بی بولسه‌ده اون بیشندن صوك بولا ایندی. . اما، صو آرتق صالقون توکل، انشاالله بوش بولماس. .

شرفی قارت‌نگ آوزینه قاراب تاچکه‌چیبردن‌ده قایسی برلری آوز اچدن آنك صوكغی سوزن تکرارلادیلر:

ــ انشا الله. . .

یگت جلی

یبوود صالا باشلاغاندن صوك بر آطنه بویی اشلر بر کویده‌رەك باردی؛ بالقلك جموعی بیش آلتی تاچکه‌دن آرتمادی. یبوود هر کون ایکی مرتبه صالونا، جیل بولوب دیگگر دولفنلابراق کیتسه بر بله‌ن گنه‌ده قالونا ایدی. بو وقت تاچکه‌چیلر که اش شاقتی جیگله‌یدی. چونکه یبوود صالنغاچده جیتی قریبه کیلوب یتکانچه، یبوود آرقانی «واب» بله‌ن طارتدرا باشلادیلر. «واب»ده ایسه یگرمیشه‌ر اوطوزار کشی گنه جیراتلاشوب اشله‌گانگه، کوب حلق آراسنده آنك آوری بولارغه تیمی‌ده ایدی.

بر کون توش آلدنده برنچی یبوودنی جغارغاچ تق‌عنه جیل قوزغالدی.

[illegible] ایدی. شونلغدن باراقه‌ده‌غی جگتلو بو کون ایندی [illegible]

[illegible]

[illegible] که طوتندی :

[illegible] ییزره‌ك! نیوودعه دیم! اویات شولاڕنی‌آ.. تیر [illegible]

اول ایشکنی‌ده یابمیچوق طاوشلی طاوشلی [illegible] خیرالدین شاشقه اوینات اوطورا ایدیلر.

— آبتراد کمنی طاز شایطان! — دیدی صفا — داول قو [illegible]

عارف اوچ دورت ایده‌ش بله‌ن آلدان کیتدی. باشقه‌لرده [illegible] بالغانغان [illegible] قوزغالغان . . . کوز کورومنچه زور صو توته‌للری آق [illegible] برسن قوا کیله‌لر. کوکده قاراچم بلوطلر آغا، دیگ [illegible] طومان قابلاغان. . . .

صالدات قجقروب بیاردی :

— ئیهی! قاراغز کیمه‌نی قایدا ایتوب طاشلاغان!

صفا آلغه قارادی‌ده کوته‌رنکی طاوش بله‌ن :

— نیوودنی خراب [illegible] سیکره سیکره یگروب نیوودچه [illegible] یوق، نیوودچیلر، عادتده نیوود جفا طورغان اوروندن یوز ایللی صاژیندر [illegible] یراق کیتکانلر ایدی.

صفا آرتدن باشقه‌لرده یگرشه کیتدیلر. تیك تیقالای بله‌ن خیرالله‌غنه کشیگه یه‌رمه‌گان بولوب بر خیلی یگرمیچه‌گنه سلکنه سلکنه باردیلر، آزراق بارغاچتن آلارده یورطوب کیتدیلر..

بیودچیلر یانینه ایلك ئلوك باروب یتوچیلر صفا بله‌ن عارف بولدی. ایساق بله‌ن شرفی آغای هم آبرامده آنده ایدیلر. عادتدن طش آبترا و، قجقرش بارا ایدی. چیتدن بیش آلتی صازیتلاب اچده نیود کیمه‌سی ئلله نیچه اوکتایفه یه‌رگه‌لنوب چایقالوب طورا، کیمه‌ده بیش آلتی کشی ـ نیود صالوچیلر ـ عوچقه کیسه‌گنه یابشقان بولدقسز وقزغانچ طاراقانلر شیکللی آوماسقه، اچقنوب کیتمه‌سکه طریشا ایدیلر. اوخلداب طوروب کیلگان دولقنلر بر به‌روب کمه‌نی یوغاری سیکرته، کیری قایتوب قمغه اوطورطوب قویا. طاغی به‌ره‌ده طاغن سیکرتوب یباره... قویرقده‌غی قورشیق بر قولی بله‌ن «رول» طوطقاسینه یابشوب آیاقدن یغلماسقه طریشه، ایکنچسن بوطاب بوطاب بار کوچی بله‌ن قجقرا. کمتیدر سوگه. مونده ایساق اوز آلدینه، عقلدن صابقان کشیچه جیکرنوب یوری، کشی صاین به‌یلته.

عارف شرفی قارت یانینه باروب:

ـ نرسه اول، نی بولغان؟ ـ دیدی.

تکی صالقون قان بله‌ن‌گنه:

ـ ارقانی اچقندرغانلر، قورشیق طاغن دورت ایشکا کچی صوری. باروچی یوق! ات اتکه، ات قویرقغه یباره... ـ دیدی.

عارف کینه‌ت، کیرکلی خبر ایشتکان توسلی، کوزلرن اویناتوب:

ـ مین بارام! ـ دیدی وسیکروب اوق صو یانینه یکردی.

شرفی آغای آشغوب اوق:

ـ طوقتا ئلی! دیسه‌ده تکنکار ایشترنه آلمی قالدی. آرتندن باروب طوتارغه کشیلردن یاخشیسنمادی. شولایده آقرنلاب باروب کشیگه سیزدرمینچه تگینك چابووندن طارتو نیتی بله‌ن اورندن قوزغالوب تکنکار یونه‌لگان ایدی. نی کورسون: دولقون اچکه قایتقان آراده عارف سیکروب طوروب کیمه‌گه

طاشلاندی وکیمه‌نك جیتنه ناروب آصلندی . . کیمه‌ده‌گیلر آنی طارتوب آلورغه ماتاشقانده طاغن کیلوب دولقن به‌ردی و عارفنی موین‌دن اوق ئله‌کتردی؛ شولایده اول اجقنمیچه آنی کیمه‌گه طارتوب آلدیلر . آ کار ایه‌روچیلرده تیز طابلدی. بر بر آرتلی اوچ کشی شوندی‌اوق «ماییور»لر یاصاب کیمه‌گه کردیلر. جانسز سویه‌ك کبك چایقالوب طورعان شاقنی زور کیمه، کیره‌کلی کشیلرن آلغاچ‌ده جانلاندی ؛ اوچ پار ایشکا کنی آلتی کشی بر اوکمایغه کوته‌روب صالا باشلاغاچ، اوب کیلوشسز قارا برجانوار کبك دولقنلر بله‌ن کوره‌شه کوره‌شه اجکه طاما ئورمه‌له‌ب کیتدی. اول جیتدن بر اولاشقان صاین کوچسز وقزغانچراق کورینه، گویا حاضر باطارغه یوغالورغه طورا ایدی. بر آزدن صولڭ، برباطوب بر قالقوب اویناغان قارماق قالقاوچی روشنده‌گنه کورینه باشلادی . .

جیل اولی، صزغرا، دیکگر همان دولاعاندن دولی بارا ایدی.

ایساق بله‌ن آبرام، خلقدن جیتده‌ره‌ك یورتوب طورالر، بودحیلر برگه‌ره‌ك جینالوب شاو شوسزغنه قاراب طورالر ، دیگگر دولقنلری آراسنده باطا چوما کورینوب بارغان ایده‌شلرن کوزدن یوغالتماسقه طریشه‌لر . . عارف‌نڭ ایده‌شلری‌ده آترانوب شرفی آغای یانینه جیواشقانلر، انگ آوزنه قاریلر، اول آقرن‌غنه ایساق‌نی سوگه :

— قباحت نرسه ، خیرسز ! نیچك بو لاـی توش وقندوق بیلگولی ایدی بیت! کیره‌کمی ادیم، بیوود صالدرما، داول کوته‌رله.. یوق! طککلامی بیت شیطان! مونه حاضرده آرقان اجقنغان ایکان ، بر یاقدن‌غنه طارتدراسی ، ــ یارتی ساعتده اش ئته ! . ایساق آبرامچ دیم شولایغنه ایتیلك! یوق، ایش، آلای بیود ایشلوب جوالوب بته‌ر . نیود جوالا دیب کشیلرنی کوره‌له‌ته باطارغه یباره ملعون !

اول بر آز طوقتاب طورغاچ کونگازره‌ك طاوش بله‌ن :

— ژید شول، یوزی قارا . . شوشی مینوتده‌ده اول بالق ایچون طرمانا، نیود جوالووی صلتاوغنه . . بر یاقدن طارتوب نیود برده جوالمی . . آبی اول اوزی‌ده بله . . تیك ئلی بالق کیلوب طغلماسی دیب اویلی ! نوئلی آ کار

رته‌رەك شول ! ـــ دیدی .

ـ بالق بولسه صوك آکار نرسه ؟ ـــ دیدی صالدات .

ـ آکارمی نرسه ؟ بابی بارایچ . یوقەمنی شول حتای طریشه دیب له‌سك؟ اول اوزی ایجون طورمانا غصبادین اوندر .. مونه ئلوککی قورشیق‌نی باروب قارار ایدك شوشندی جهنم‌که ، «یوشول طی قچورطو !» دیب‌کنه بارر ایدی اوزن ! بونسی بزاو شول، خیرسز .. اوز ایبداشلرینه بوغازن ورطقینجی آقرادە، یه‌وری‌که یاختی کورینه ایمش ، دوراق قاصالایی ! عارف طاغن نرسه‌کەدر جوله‌رله‌نوب کیتدی ، مینم آکار آچووم کیله ! طوتوبده دکره آلمادم ایچماسه .. :

صفانك کوله‌ج یوزی اوزکەرگان ، اویچان وقایغولی توس آلغان ایدی ، اول کینه‌ت‌کنه :

ـ نی اوژیلی باتارلر ؟ ـ دیدی .

ـ خدای یازماسون . باتماسولر ایدی‌ده ... أنه قاراغز نیشله‌ته کیمه‌نی ! «روله‌ووی» آوزن آچماسه شولایده قوتولورلر . ایندی آوز بله‌ن رەك قاراسه، تدی دیگی ! بورولغانده دولقن بویه قالوب، شمراق ئه‌یله‌نمادیلرمی ـ به‌رەده وبلی ! شما ماتاشقانده بو داول‌غنه ئلی اول حدلی قورقنچلی توکل ..

نیقالای اورصلر آراسندن آیریلوب بولار یانینه کیلوب طوقتادی وایساق بله‌ن آبرامغه طابا قاراب آلدی‌ده نق قچقرمینچه‌غنه :

ـ دوراق بزنك آرتیلشیك ، ـ دیدی ، ـ اول توشمه‌سه، تکیلر بری‌ده توشه‌سیلر توکل ایکان ...

اول طاوشن طاغن آقرنایتوب :

ـ بله‌سز تگیلر نرسه ، دی ... اگر کیمه قایتماسه انه تگی ایکی «غصبادین»نی بووب صوغه طاشلاماقچی بولالر .. ـ دیدی .

شرفی آغای اکرن‌کنه بورلوب تگیلر یاغینه قارادی‌ده ، بیك چیتون بر مسئله طورسنده اویلارغه کریشکان توسلی ایتدروب :

ــ اهم . . . ــ دیب آلدینه قارادی .

صالدات نیقالایغه :

ــ همه‌بزگه‌ده قاترغه ایچ اول چاغنده . . ــ دیدی .

نیقالای جواب بیرمینچه ایلك باشلرن‌غنه طارتدی .

شرفی آغای جیلگه قارشی طوروب یه‌شله‌نگان کوزلرن قول آرقه‌سی بله‌ن سورتوب بر آز وقت آلغه تابا قاراب طورغاچ :

ــ قایتورلر الله بیورصه . . . ایندی بورلغاسرده بوغای . . . قاراغزچی یاخشیلاب ، ــ دیدی .

براقده دولقنلر آراسنده بر یوغالوب بر قالقوب طورغان کیمه همانه بر اورنده توسلی کورینه ، قریغه یلوشقانلغی‌ده ، اچکه طابا کیتوب بارغانلغی‌ده بلونمی ایدی . شرفی قارت آنك کیری بورلغانن بولای چالاب‌غنه ئه‌یتکان ایدی کوره‌سك . .

بایتاق وقت شولای طنچسزلانوب طورغاندن صوك کشیلر که جان کره باشلادی : کیمه قایتوب کیله ایدی . کیمه هم کیمه‌ده‌گیلر تری کورینه‌لر ؛ یولنی قیوقفه‌راق طوتوب لاپزغه طابا چغارغه آزابلانا ایدیلر . .

ایندی شرفی آغاینك‌ده چرایی آچلدی :

ــ مالادیتس آندروشا ! ــ دیب قویرچغینی ماقتابده قویدی .

کیمه همان یاقنلی ایدی . . اول تیسکاری و اوصاللانغان دولقنلر بله‌ن جان فرمانغه کوره‌شوب کیله ؛ بر دولقن صرتندن آلغه سیکروب کیتکاننده ایکنچیسی به‌روب آنی کیری آرتقه چیگره ، اول طاغن آلغه اورمه‌لی ، طاغن صرتقه کوته‌رله ، طاغن سیکره ، طاغن اورمه‌لی ایدی . .

شرفی قارت باصقان یرنده طورا آلمی ، قوللرن اووشدروب :

ــ ریززامن جگتلر ! شولای کیرك ! جوله‌ر بول‌ده جگت بول ! باطوب قالسنغز سوگه‌ر ایدم ، ایندی آفرین ! شایطان ایکانسز ! ــ دیب سویلنه سویلنه یوری ایدی .

حاضر ایندی کیمه بولدقسز، قزغانچ یابالاق کبك توکل، یورەکلی قارچقه شیکللی ماطور و سویکملی کورینه ایدی. کیمەدەکی جگکترده کوچسز ویومشاق طاراقانغه توکل، غیرتلی و اوتکون قرمسقەلرغه اوشی ایدیلر.

کرلەوك دولقنلر آراسنده زیرەك قوش کبك اوچاـ قالقا کیلگان کیمه، قلقنوب اوق کوتوب طورغان خلق آلدینه کیلوب یتکاچ کوچلی بر دولقون سلتەوی بلەن قریغه اورلەشوب شپ ایتوب طوقتادی. آرتدن کیلوب ەرگان دولقنلرده ایندی آنی قوزغاتوب آلا آلمی ایدیلر..

ایساق آلارنك کوکللرن.کوتەرر ایچون:

ـ مالاتسی عیبەتا! ـ دیب قچقرغان بولدی، لکن آکار اهمیت بیروچی بولمادی؛ طاوشن اوق یاراتمی ایدیلر.. حلقنک بر قسمی تیز تیزکنه کیمەنی قوریغه سوری باشلادی، بر قسمی «وال» عه یکردیلر.. تاجکەچیلر عارفنی اوراب آلغانلر ایدی. اول اوطوروب، ایتکارینه طولغان صولرنی توککاچ شرفی آغای آنی جیتکەرەك طارتوب:

ـ کولمەك اشطان بارمی؟ تیزکنه باروب آلوشتر... بولماسه مین بیریم... بزدن باروب آل،..ـ دیدی.

عارف اویالغان صمان کولومسرەدی:

ـ بار، شرفی آبزی، اوزمده بار، بورچلماغز زنهار..ـ دیدی.

ـ نو، بار، تیزکنه آلوشترده بزکه کیل، ایشوتەسک؟ یوموش بار... جکر ایندی ئەیده تیلی!

نیقالای چن اچ فکری بلەن:

ـ آکارغه حاضر برەر چارقه آراقی کیرەك ایدی. یوقسه شیکسز بیزکاك ئلەکتره!. ژید اول قوری تلی بلەنکنه ماقتاغان بولا خیرسز!ـ دیدی.

عارف کیمەده بر طوقتامی کوچ بیروب ایشکانکه کوره قزغان ایدی. کیمەدن توشکاچده اول حدلی صالقونلق حس ایتمەدی. اما باراقەغه کیلوب کرکاچ باراقەنک بوشلغی، شاقشیلغی، نار بوینه جەیرەکان صالام اورنلر،

اوزون طاقتا اوستال بوینده چەچلوب یاطقان چوب و ایکمك والجقلری، نەق اورتاده آصلنوب طورغان ایسکی لامپا، دیگـگزگه قاراغان برگنه ترەزه، الحاصل باراقەنگ بارلق اچ کورنشی گویا آننگ یورەگنه بوز بولوب اوطوردی، اول قالترابا، اوشی باشلادی. بیگرەکده، ترزەنگ بوزولغان بر کوزندن اولاب کرگان جیل طاوشی بلەن برگه طنوق و تیرەندن گرلەب کیلگان دولقن طاوشلری آننگ اچین چیرداتوب چەچلرن اورپەیتدره ایدی. اول قوری کیلمەکار کیوب آلغاچ صالداتنگ باشی اوچندەغی «زاپاص» چلغاولرن هم‌ده اوزینگ، ایسکی گنه بولسەده قوری و یومشاق پالتوسن بیك زور منتدارلق حسی بلەن، اولگیلرنی ایتك آستندن، صوگغینی کولمەك اوستندن اشکه کرتدی.. هم‌ده تیزوق شرفی آغای‌نگ جلی و اوگغایلی اوین کوگلینه کیتردی.

اول باراقەدن چققاچ اوتکون جیل اولاوی آراسندن دیگـگز گرلەولری بلەن برگه نیودچیلرنگ های ــ هو طاوشلری ایشتلوب آننگ کوگلی ثلله نیشلەتوب بورچوب یباردیلر؛ کشیلر دو کیلوب آقرا باقرا وال ئەیلنەسندە یکرگانده، دیگـگز جلبردن قوتلغان اژدها کبك قوترغاندن قوترا بارغانده اول یالغزی‌غنه حسته کشی کبك پالتەگه توروتوب یورسن ایمش!..

بارا بارا جیلگه یاتتی بلەن ایلەنوب کولومسره دی‌ده یانندن بارغان بر ایبدەشینه سویلەگان کبك: «بابای هەیبەت کشی بزنگ... تلەسەڭ کولمەك اشطانن‌ده کیدرته!. ئەخ بابای، بابای مبارك نرسه..» دیدی. اول بر ایسەب بلەن طوری نیودچیلر یانینه کیتەرگه دیب‌ده اویلاغان ایدی، لکن «مبارك»نگ چاقروون التفاتسز قالدررغه اوگغایسزسندی.

بو ایشکدن کروگه، شرفی آغای قدرلی بر قوناق کوتکان کبك قارشوق آلدی:

ــ ئەیده منظوم! ئەیدوك طوغان! ــ دیدی.

عزیزه بر جیتدەرەك نرسەدر تسکو چەنچو بلەن اوطورا، قارجق آناسی صمواز قویوب ماتاشا ایدی. شرفی آغای آلارغه بو کونگی اش بوینچەده

عارفنگ جوله‌ر یگتلگن سویله‌گان، ـ اول ایشکدن کرگاچده گویا کتودن آداشقان تنکه قایتوب کیلگان بولدی: قارچق بله‌ن عزیزه آ کار محیله‌نگان صماق کولومسره‌ب قارادیلر. عارف بر آز قزارندی؛ اوستالده یه‌رطی صاوت آراقی، بر چای چناباغی اوطورا ایدی.. عارف اوطورمس بورونوق شرفی آغای بر کتلی گنه ایتدروب چنایاقنی طوتروب قویدی‌ده جدی گنه چرای بله‌ن:

ـ ئه‌یده اچوب یبار شونی.. ـ دیدی،

عارف آنگ کوزنه قاراب آبترانغان صماق؟

ـ یوق، شرفی آبزی!. مین یت اول نرسه‌نی اچچی ایدم.. ـ دیدی.

اول یالغانلادی: الوکدن اچکانی ایدی. اما حاضر حاتون قز آلدنده اوزینگ «مغطوم»لغن یجرانورغه اوگغایسزلانه‌دی؛ آلارنگ یاخشی توجه‌لرن صندررغه تله‌می ایدی.

قارت اشلکلی فیاقتی یوزمیچه‌غنه، چنیاقنی بوسگ بورسی توبینوق سوزوب:

ـ دارو ایچون، جوله‌ر! یوقسه حاضر بیزگاك ئله‌کتره‌سگ.. اچوب یبار! جلنوب کیته‌رسگ؟. دیب بیك قصقه به‌یلندی. شولایده عارف طاغن بر آز صاتولاشمیچه اچه‌رگه یاخشیسنمادی:

ـ یوق، شرفی آبزی، میندن بولمی.. ـ دیدی. قارچق‌غه قاراب:

ـ برده اچکانم یوق ایدی شول آبصتای.. نیچك ایتوب اچه‌سگ آنی...

دیدی.

قارچق چن اچ فکری بله‌ن:

ـ شولای شول بالاقای... یاخشیر اشی توکل ایندی... ـ دیدی.

قارچق سوز قوشقان آراده چنایاق شرفی آغاینگ اوز ایرنلری آراسنده بوشاتلا ایدی.. اول تیزگنه طوزغه باصدروب ایکمك قاتسی قابدی‌ده خاتونینه ئه‌یله‌نوب:

ـ ظاروری بیت بو، جوله‌ر! بیزگاك ئله‌کترسه یاخشیمی بولور! شوشی

صالقونده موینددن صوغه چومدی‌یت اول! بر ئلی مونده بورچ صاوتن.. بر آز بوزچلاب بیاریك! ــ دیدی.

عزیزه تیزگنه طوروب بوروچ صاوین طابوب کیتردی، قارچق نه‌رسه‌گه‌در بر چای قاشغی کیتروب استالگه قویدی.

ــ قاشق‌نگ کیره‌گی‌ده یوق.. بز آنی مونه بولایغنه اشلیبز . . . ــ دیب سویلنه سویلنه شرق آغای اوك چناياق تو بینه بر آز بورچ سیبدی، آندن صوك آراقی صالدی.

عارف کوله‌سی کیلوب اچندن: «جیناولاشوب دارولاغاچ ایندی قاریشوب طوررغه کیلشماس..» دیب اویلادی. آلار ئلی شرق قارت بله ایکیسی‌ده اوطورماغانلر؛ اوستال یانده طوروب آیاق اوستندن‌گنه صاتولاشا ایدیلر . . بو یولی ایندی شرق آغای اشنی بشکانگه صاناب چناياقنی سوزدی وقطعی ایتدروب:

ــ طوت ئه‌یده شفاسی بله‌ن!ــ دیدی. اوزی اوطوروب بر قارت دوقتور شیکللی، قله‌یتینه کوز تکدی..

ــ مونه شولای! باشقه وقت اچه، کیره‌گی یوق! ایندی ظارورى بولغاچ، خدای اوزی‌ده کیچرسه کیره‌ك والسلام! ــ دیدی.

عارف اچکاچتن چراین صتوب، کوزلرن قصقالاب، بـ زن قایلاغان بولوب قیلنعان آراده قارت کننگ‌ده قصطاون کوتمینچه طاغن بر چناياق اچوب آلدی و شیشه توبنده‌گی مارلق آراقینی بوشاتوب طاغن عارف‌که صوزدی. عارف‌ده صاندق اوستنه اوطوروب، بو یولی ایندی بوروچلرعه نیلر‌که‌ده اشنی تره‌مه‌دی.

ــ مونه شولای!ــ دیدی‌قارت.ــ بیز کالك اول قباحت ر ــه، حدای صاقلاسن، بر ئله کتروب آلدیمی، تیزگنه یبارمی اول.. مونده بیت راسی توکل... دیگـگز ول قباحت.. مونه مبن اوزم‌ده ئلله قایچاندن بیرلی اچ بله‌ن آزابلانام..

بیشله‌مه‌لك کیره‌ك،ــ ایکی بر یوطم نیته‌سن‌ده، آزغنه اوگغایلانغان شیکللی بولا... ئه سین صوك یووش کیملر‌گنی نیشله‌دك؟ باراقه‌ده؟یوق آلای طاشلارغه یارامی، آنده کیبمی ایچ آلار! ایچماسام قوخنه‌گه ئلوب قویارغه کیره‌ك. ئه‌یتله‌ب کیسونلر..

عارف اورنسندن طوردی،

ــ سین چغاسگمی شرقی آبزی؟ ــ دیدی .

ــ چغوب قارارغه کیره‌ك..

قارچق یومشاقغنه طاوش بله‌ن :

ــ جای اچمیسزمنی؟ ــ دیدی .

ــ یوق ایندی، حاضر مغظوم باروب یاطسون دیدی قارت، ــ مینم‌ده اش بارراق؛ اوزگرگنه‌ایندی ئه‌یته‌ب اچه‌رسز .. چیکمه‌نی گنه پرده بز چغیق . .

ایشلك آلدینه چقغاچ شرقی آغای چیکمه‌نی عارف‌گه طوتدردی،

ــ بار ئه‌یته‌بکنه ترینوب یاط ، کیچره‌ك ، صالدات بله‌ن ایکاو جایگه کیلورسز، ــ دیدی .

ــ یوق، مین ایندی جلندم، تگنده بارماقچی ایدم . .

ــ آنده سینگ کبره‌گك یوق و ایپروبخ ... ای سیگا حاسر جیل‌ده یارامی . . بارده ئه‌یته‌بکنه ترینوب یاط ، مونه آنسی شفاغه بولور خدای تله‌سه ! .

عارف قارشمادی . طاغن بار اقاعه کیلدی . بار اقه طاغنوق شولای یه‌مسز ، قرغانچ ، بوش کویی طورا . واتلغان تره‌ره کوزندن هماندە شولای جیل اژغرا ، جیل اولاغان اراده نلله قایلردن گورله‌ب کیلگان طنوق و کوجلی دولقن طاوشلری ایشته‌له ایدی . آنك ذهنی چوالماسه‌ده بوون و اعضالرنده اوب شاقتی قاوشاو و ماطراغاملق سیزه ایدی . صالداتنك ایسکی شینیلن صالام اوستنه صالوب ، اورینگ پالتو کیساکی و قارتنك چیکمه‌نی بله‌ن باشندن اوق یابنوب یاتدی . یاتقاچده بیك آریعان کشینك یومشاق و اوگغایلی اورنه صوریلغانده حس ایته طورغانی بر راحتلك طویغوسی آنك کوکلن طوتردی . گویا نلله نیدی بیك کیلوشسز بر اش ، توزه‌توی ممکن بولماغان بر خطاسی بارلق ذهنینه کیلوب کیته‌ت بورچلا ماشلادی . عزیزه‌نگ جدی گنه چرای بله‌ن اوستالگه بورج صاوتی قویغالمغ ، قارچق‌نك جای قاشغی آلوب کیلگاملگن کوز آلدینه کیتردی . . .

آلار شول جاعنده نرسه اویلادیلر ایکان؟ «مغظوم» نگ یوری‌عنه ریلانغانن

البته سیزگاندردز بولور . . ایندی قارچق قاشنده آنڭ «بالاقای» لق محبتی ، عزیزه قاشنده «عارف آبری»لق حرمتی بتونله‌ی‌گه یوغالغاندر شول . .

کون ئلی بیك کیچ بولماسه‌ده عارف‌گه تون کیك طیولا ایدی . اول چیکمه‌سگه بیك نق تورنگاسگه کوره تره‌زه‌ده اولاغان جیل و دولفن گرله‌ولری آیرم آچق ایشتلمی ، تیك ئلله قایسی پوچماقده گویا ئلله کم بیك آقرن طاوش بله‌ن یارصولانوب یارصولانوب بر طوقتامی یاصلی ایدی . . آه ، مسکین ، کم صوك سین؟ . . عارف‌نڭ انکاسی گنه شولای جای ایدی . . أنه آنڭ انکاسی قارا کوزلی ، طارا که‌وده‌لی ، ایسرتکچ‌گه مبتلا ملا . . اول بالالرن یاقنلرن بیك سویه ، لکن آنی سویوچی یوق . . مونه اول بازار آولندن پار آط باللاب قچقرا جیکره جرلاب قایتا . . . انکاسی طاوش چغارمی بر یرگه قاچوب ا کرن گنه جلی . . مونه مسجدده طاوش چغوب ، اوں نماز اوقوتمینچه . که‌زلرن بتونله‌ی قان باصوب اویگه قایتقان . طاغن انکاسی جلی . . مونه کشیلر ایکنندی که جیولا . اول کرلی آق کولمه‌کچه‌ن ایشك آلدنده تزلرن قوچاقلاب هیچ حرکتسه‌ی اوطورا : آنڭ وقاری آلنغان . . . انه اول حسته . بالارن چاقروب چاقروب بره‌مله‌ب اوبه ، صالقون قوللری بره‌ن باشرندن صیپی . . . مونه آنڭ اورنن «طارتوب آلغان» صاری جیله‌نلی ملا ، ایندی آنڭ جنازه‌سی آستنده ایکلوب بکلوب ، آرلی بیرلی یکره . . . بو چاغنده ایندی انکاسی طاوشسز توگل ، ئوروکنه طاوشلاب یاصلی . . .

عارف شوشی کوکلسز خاطره‌لرگه بیراوب طورغان چاغنده کینه‌ت ایشك آچلوب آنی سیسکاندردی . چیکمه‌نی آزراق آچوب قاراغاچ بر آز آپتراب کیتدی : عزیزه کرگان ایدی .

ـ عارف آبزی یوقلامیسگ ایکان . . . جووش ایبررگنی انکای صوراغان ایدی ، قوخنه‌غه ایلتوب جه‌یه‌سی اوزلرن . . ـ دیدی .

عارف‌نڭ بر چیتکه طاشلاغان طوژورقه‌سی بله‌ن کولمه‌کلرن عزیزه جیوشتروب آلوب چققانده عارف اوطورغان یرندن : «مشقت بولور ، بورچلاسز ،

عزیزه طوتاش...» دیب سویله‌یوب قالدی. عزیزه چقوب کیتکاچ اول بر حیلی، آبتر انقان روشده ایشلک که قاراب طوردی طوردی‌ده طاغن بورکانوب یاتدی. قایسیدر بوچماقده ثلله نیندی سر و مبهم‌لکلر اچنده بر نرسه همان اکرن‌گنه جلی ایدی. لکن بو یولی آننک جلاوی عارفننک کوکلینه طویاس امیدسزلکلر، آچی قایغولر صالمی، بلکه آننک کوکلن ثلله نیندی بیلگوسز بر شادلق قاتش اچ ثرکیچ موڭ ولذت بله‌ن طوترا ایدی. آزغنه الوك عارفنی قاره حاطره‌لر، طویاس امیدسزلکلر بله‌ن عذابلاغان شوشی حدسز الوغ و ملمسز «جلاوق» گویا آنی قزغاندی و اوزیننگ بیوك کوکندن قاناتلی بر فرشته توشوروب آنی یواندی، کوکلن تابدی.. ایندی شادلانورغه، شادلانوب اوزی بله‌ن برگه جلارغه قوشا..

کیگ کوکره‌کلی یلبارصدای کوچلی و ماطور یکت ایسکی چیکمه‌ن آستنده اکرن‌گنه جلی ایدی..

ماطور بر ایرته، موڭلی بر کیچه

داون ایکی کونگه باردی. بو ایکی کونده نیوود صالوغه ممکن بولمادی. بو چاقده اشچیلر کوبره‌ك وقتلرن قارتا وشاشقه اوینناب یاایسه یوقلاب اوتکاردیلر. چونکه طشده اش یوق، تیلک‌کنه یوررگه‌ده جیل، کوکلسز، یا گنرده یاوغالاب طورا، باراقه و قازارمالر قارا گنوراق بولسه‌ده اشق، آزارتنی اوینلر بله‌ن شغلله‌نوب اوطوررغه اوگنای، جیل داون کوینه یوقلاب یاطورغه طاغنده اوگنایراق ایدی.

داول باشلانغاننگ ایکنچی کوننده کیچ قرن عارف بله‌ن صالدات شرفی قارتغه باررغه دیب چقوب کیتکاچ باراقه‌ده‌غی ایداشلری: «بزنگ آرتیلشیك‌نگ اشی کویلی...» دیگان بولوب عارف طورسنده بر آز غیبت جیسالرده اول غیبت حقسزراق ایدی. اش بولای: ایرنه بله‌ن خیرالله اوزیننگ چلغاولرن آلورغه

دیب قوحنه‌عه بارغانده آکار عارف بله‌ن عزیزه اوچراغانلر؛ قوحنه‌دن چقوب کیله‌لر ایکان. قوحارقه هم: «آلارنک «اسویدانیه» لری شولای مونده بولغالی طورا..» دیب ئه‌یتکان ایمش. حالبوکه عارف‌نک قوحنه‌عه کرووی تیك برنچی مرتبه ایدی. اول آنده طوژورقه و کولمه‌کلرن آلورغه باردی. عزیزه بله‌ن اوچراشولری طوری کیلوب کنه ایدی. شونده‌ده قارت مارجا آلدنده بر ایکی سوز قوشوشوغنه آیرلدیلر. اما، ایکی کوکلنک بر برینه توجهی نیچك بولغانلق ماده‌سی، البته آسی باشقه مسئله؛ شاعرلر ئه‌یتمشلی، الوغ بر معنا، تیره‌ن بر سردر آسی.

شاشقه اوینده جیکله‌و بله‌ن طانلغان شرقی آغاینی بوکونلرده عارفنگ بر ییچه مرتبه «بوژنیق» ده قالدرووی ایداشلری آراسنده داول شیکللی اوق شاقتی بر اهمیتلی «واقعه» بولوب کیتسه‌ده. داول باصلا باصلا خلق‌نك اهمیتی عموماً باشقه نرسه‌گه کوچدی: داوندن صولك بالق جقا ایمش.

داول باشلانغانغه ایکی ته‌ولك طوبوب اوچنچی‌گه کیتکاچ کیچ بله‌ن جیل باصلغان، دیگکز شاقتی کوته‌رلوب چایقالسه‌ده کوبکلر پوشقرمی، یومشاقغنه تیربه‌نوب طورا ایدی:

«بالق، بالق...»

هر کمنك آوزنده شول سوز ایدی. چونکه «سیزون» نك بوق جلاه‌سی کیلوب یتکان، اما لانازده برگنه جان توبنده‌بارلغی برایکی یوز پود بالق یعلوب یاطا ایدی.

کیچ آشندن صولك اشچیلر اوزاق ماتاشمی تیزره‌ك یاطو بله‌ن بولدیلر؛ یارطی تونلر تیره‌سنده بیود صالناچق ایدی. شولای ایتوب آلار اوزلری ایچون یاننده‌غنه قزو وکوکللی بر حرکت‌که حاضرلك حسی بله‌ن کیجه‌نك لطیف واوگغایلی قوچاغینه بیرلدیلر..

واقعا، ایکی کون اشسزلك آرقه‌سنده یوره‌کلرنی اکرن‌گنه کیمروب طورغان اچ پوشو آرتندن، اش کونی عادتا بربایرام کبك کوکللی باشلاندی.

قویاش قالقغان چاغنده نیودنگ آرتی قریغه کیاوب یته‌رگه کوب قالماغان ایدی ایندی .

هوانگ لطافت و صافلغی ، کوك یوزینگ زه‌نگه‌ر خته توسلی ملایم ماطورلغی کوبدن توگل گنه قوتروب چقغان قاراچم دیگزنگ کوچل صدف توسینه کروب کوزلرنی راحتله‌ندره راحتله‌ندره یومشاقغنه تبربه‌توب یاطووی ، شوشی چیکسز ماطور و ملایم دیگز آرتندن ، جم ایتکان قزل جوهر ته‌گرمه‌چ ره‌وشنده تتری تتری قویاش چغووی جهان سراینه ثلله نیندی طلسملی ماطوراق بیره ، بو دنیانگ کونده‌لك حقیقتنه اوشامی ذهنلرده‌گی موهوم اوجماخلرنی آکدرا ایدی . دیگز اوستنده یاکفراوقلی طاوشلر بله‌ن کیگیله‌ب برطوقتامی اوچونغان آق چارلاقلرده ، قزغلت شه‌وله‌لر اچنده . گویا عادی قوشلر توگل ، اوجماخ قوشلری بولوب کورینه ایدیلر .. الله تعالی‌نگ یولقنغان مخلوقلری اشچیلرده شولایراق : گویا آلارنگ دنیا قوغان های هولری نیود چغارر ایچون کوچه‌نوگنه توگل — ته‌گری‌گه تسبیح ، تهلیل‌ده ایدی ..

نیود قریغه یاقنلاشقان صایں خلقده روح آرتا ، یوزلر کوله ایدی ؛ نیود چلغاب آلغان اورنده دیگز اوستنده ثلله نی حدلی یالتراوق آق یموچقه‌لر چه‌چره‌ب طورغان شیکللی بر طوقتامی یلت‌ده یلت بالقلر سیکریشه ایدیلر .

امیدلر بوشقه چقمادی .

ساعت یدیلرده پرومیصلاده کچکنه‌گنه بایرام ایدی . تاچکه‌چیلر کوله‌کچه‌ن‌گنه حتی کوچسزره‌کری ایزو باولرن یباروب بالق طاشیدیلر . ایکی واغونلاب بالق چقغان ایدی .

آقتق تاچکه‌لر بوشاتلغان آراده ایساق شاقتی تری فیاقنده بر قولینه صو چیلاکی ، ایکنچیسنه کچکنه‌گنه رومکه طوتوب لابازغه کردی . بوسی جگتلرگه طاغن‌ده بر آز کوکللی بولدی .

شرفی آغای میق آستدن کوله توشوب :

— صبلیسن‌ده آخری اوزلرن . . . — دیدی .

ــ آزراق کیره‌ك بیت . . ــ دیگان بولدی تکیسی .

رومکه نچکه بیللی توکل ، کچکنته‌ی گنه استقان قورماسنده ایدی . ایساق ایکی بارماق بله‌ن گنه چیتدن چمتوب جیله‌ك اجندن جاقفنه جومروب آلغاچ بر آز کولومسره‌ب شرفی آغایغه سوزدی . اول کشیلرگه قاراب قزقلی‌غنه ایتدروب کوز قصدی‌ده :

ــ قارتلرنی صیلاماغاندەده یاری ایدی ، أنه یکتلرنی یکتلربی ، کیره‌ك . . . ــ دیدی و بردن‌گنه یوطوب‌ده قویدی .

ایساق آچق یوز بله‌ن‌گنه همه‌سینه بره‌ر ره‌ت بیروب چققاچ :

ــ آرتیلشیك ، آرتیلشیك قایدا ؟ ایك کیره‌کلی کشی یوق ایچ ، ــ دیدی .

شرفی آغای قسقه‌غنه :

ــ حاضر شونده ایدی ، نو ، اول اچمی ، ــ دیدی .

یه آلای بولسه ، ــ دیدی ایساق ، ــ قایتوب آشاغزده یکتلر ، اوزاقلامی چغار‌ــ‌ز ؛ تگیلر بیود صالورغه کیتدیلر .

اول چغوب بارغانده صفا آنك آرتدن آوزن قیشایتوب :

ــ برسه‌گه ایکان یارطی صاوت آراقیسن جیله‌ك تونیه صالغان بولا خیرچی ! ــ دیدی .

قارت آلارغه تسلی بیرگه تیوشسندی :

ــ نیچاوا یکتلر ، ئلی بو باشی‌غنه ، مونه شولای بالقنی خدای کوبره‌ك بیرسون . جیله‌ك‌ده طولار اول چاغنده ، ــ دیدی .

واقعا ، چقغان بالق کوب دیه‌رلك توکل ایدی ئلی ، تیك داولدن صوکنی بو برنچی نیوود امیدنی‌گنه آرتدردی .

ایکنچی نیوود توش وقتلرنده چقدی . لکن ، کون‌نك ایك هیبت ، قزو وقتنده زور امیدلر باغلاب دیا کوکره‌توب جرــ کوی بله‌ن طارتلغان بو آو شادلاندرمادی . بالق ایرته‌نگی‌نك یارطیسی‌غنه ایدی .

توشدن صوك طاغن ایکی مرتبه نیوود صالندی . صوکغیسی صالنغانده

ایندی قویاش ایکه ایدی. قاراکغو توشکاچده لانازدن آلوب نیوود جغا طورغان برکه حدلی دیگگز بویلاب، کوندزدن حاضرله‌نگان اون بیشله‌ب «فقل» غه اوت یاندردیلر. بو اش ثلی برنچی مرتبه ایدی. چونکه ثلیگه قدر کوینه ایکیدن آرتق نیوود صالنغانی یوق ایدی. قاراکغوعه قالمیچه اشنی ایرته بتره ایدیلر. بو کون ایندی اش قزوعه ئه‌یله‌نوب کیتدی. تاجکه‌چیلرغه اش آورلاشقانغه کوره بو کون ایساق آلارغه بر «منافیس» ده بیردی. آلار «وان» ئه‌یله‌ندریشورگه چقماسه‌لرده یاری ایمش. لکن بونك اهمیتی زور توگل ایدی. چونکه آنده ناری بر، کوب کشیگه اورن یوق. نیوودچیلر اوزلری‌ده یگرمیشه‌ر بوطوزار کشی‌گنه جیراتلاشوب آنی بیك جیگل ئه‌یلندره‌لر. شولایده بر چاقرملق نیوود آرقانی چغوب بتکانچه ایکی ساعتله‌ب اشسز طوروك «رسمیله‌شو» قدریسی‌ده ضررسز ایدی. اما بو یولی اول «منافیس» بله‌ن فایده‌لانورعه تله‌مه‌دیلر. چونکه کیچ قرن‌عنه پار آطده باش حوجه اوزی کیلوب توشکان ایدی. اول البته اشچیلر بینه چقمی بولماس. شولای بولغاچ البته کوزده قاشده‌راق کورنگان یاخشی...

آلار ئلق اویره‌سی یانده اوراق ماتاشمیچه، تیزره‌ك جغو بله‌ن بولدیلر. تیك تیسکاری صفاغنه:

— نرسه‌گه میگا خوجه! مین اوزم پراوله‌شچی! دیب خلق بله‌ن جقمادی. هم‌ده یالقاوراق نیقالای‌ده آشاغان یرندوك آوب صوزیلوب قالدی.

باراقه‌دن جقغاچ:

— ئیهی! — دیدی عارف، — مونه قایدا دنیا!

کیچ عجایبلی گوزه‌ل یدی. قاراچم کوك یوزن آقصل جوهر کیساکلری توسلی پارلداب بالقوب طورغان حسابسز شایان یولدزلر بیزی؛ یرده دیگگز بویلاب قویی قاراکغولقنی آجوب یبارگان صارغلت قزل فاقلر یانا؛ یراق — یراقلردن، جیت پرومیصلالرده یاندرلغان شوندی اوق فاقلرنك تمسه و یواش اوتلری قاراکغی دیگگز بویلاب صو اوستندن. کوکلگه یعنی، یومشاق

نور صزقلری یباروب طورالر، آلار دیکـگز اوستنده تتره‌ب گویا یلمایالر، گویا کوله‌لر، ئلله بیندی توبسز تیره‌نلك وسرلر اچنده اویناب جانغه آکلاشلماغان بر درد، یلیلق و راحتلك بیره‌لر. قایسیلری حدسز یرافلردن چاغلوب، گویا جلی جلی اکرنله‌ب سوه‌رگه طورالر، کمنیدر ناحل‌له‌شورگه چاقرالر.. دیکـگز یاقدن ایسکان یومشاق‌غنه جیل، چاق حس ایتلورلك تازه صو و طوز ایسری آکفتوب بیتلرنی صیپی، میلرنی قتقلاندروب کوکلرنی راحتله‌ندره ایدی.

ــ اوخ یکتلر! ــ دیدی عارف، ــ مونه حاضر دیکـگز اورتاسـندن طوروب جرلاب یباره‌سی! دنیا یاکغراسون، دیکـگز تیربه‌نسون، یولدزلر اویناسون، بتون دنیا شاشوب طـکلاسون ایدی!..

خیرالله یالغادی:

آقروب آقروب جلاسونلر ایدی!..

بو وقتده صفا آرتدن کیلوب یتکان ایدی. اول الـگورته بیردی:

ــ اجلرن طوتوب کولسونلر ایدی.

صالدات:

ــ آنسی واژنی توکل، مونه طاز بلش چیه‌کنی طوترسون ایدی! اوزبزگه‌کنه باغشلاسون‌ده ایدی! ــ دیدی.

صفا چن سوز سویله‌گان صماق:

ــ آنسنده اش یوق، آبی باعشلار اول. تیك ئلی باغشلی طورغان دعالقلرن یوغالتقان دی، شولارنی طابا آلمی آبتراب یوری ایکان.. ــ دیدی.

خیرالله بولار بله‌ن بر ره‌تدن تمه‌کی چرناب بارا ایدی.

صفا آکار:

ــ ئه‌ی، سین! آغاچ آیغری! ایساق‌نك دعالقلرن تمه‌کی‌گه بورمیسکمی؟ قارا ئلی بازولرن! ــ دیدی.

صالدات قالون طاوش بله‌ن کوشنه‌ب: ــ

— خاخ خا خا! ئەرەم ایتەسک بیت دوراق! — دیدی و خیرالله‌نگ بورکندن باصوب کوزلری اوستنه توشوردی. جنده فاقل یاقتیسنده آنگ تمەکی کاغزی قارالی کورینه ایدی. اول اوزی‌ده کولدی:

— اورص کەجیتی‌لە، نەعلەتی!. — دیدی..

آلار «وال» یانینه یتکانده اندەشمی‌کنه باردیلر. آت داغالی طورغان اورن شیکللی لکی شاقی کیک بولغان اویاغه عمودی رەوشده اورناشترعان باغانانگ تیره یاغندەغی طوتقالرینه اوطوز قرقلاب کشی یابشقان، طاوشسز طنسز قزوغنه تیرەلی ایلەنوب یوری ایدیلر. خوجەده آنده ایدی. بولار خلق یانینه یاروب طوقتاغاچ ایساق کوزلرن مایلاندروب:

— مونه بزنگ تاجکەچیلر... — دیدی.

خوجه کولومسرەب کنه اشلەپەسن قوزغاتدی‌ده:

— ئه، کنەزلر ایکان... یاحشی خلق... یاراتام مین آلارنی، اشچەن بولالر... — دیدی.

اول اوطوز اوطوز بیشلر چماسنده قارا طوتلی، ماضورغنه جرایلی، میوقلرنی یوغاری طاباراق بوتوروب یبارگان شماغنه قیافتلی یەوری ایدی. آنگ جم قارا کوزلری فاقل یاقتیسنده آرتغراق یالتری، کولومسرەب قاراوی‌ده «کنەز» برگه یاخشی تأثیر بیرمیچه، چەنجکان کبك طیولدی. آلار آنگ اشلەپه قوزغاتووینه قارشی اوزلرینک ایسکی موصق بورکلرن کویا باشلرندن توشمەگانی ایکاندگن بلور ایچوب کنه طوتوب قویغاچ اکرنکنه ایکنچی یاقعراق شووارغه، نیوودچیلر آراسینه قوشیلورغه قارادیلر...

نیوود چغوب یتکانچه خوجه همان اشچیلر یانده ئەیلەندی. آکار قاراب اشچیلر، نی حدلی قزو طوتسەلرده اش بایتاق اوزاقغه طارتلدی. اما بالق کوب توکل ایدی... اوطوز قرق تاجکلاب بالق چانغه صالنغاچ شرفی آغای فانارر طوتوب تاجکەچیلر بلەن برگه سویلنه سویلنه لابازدن چقدی. سوز خوجه طورسنده ایدی. اول لاباز یوزاغن شغرداتوب طوروب بیکلەب آلغاچ:

ــ کشیسی ئەیەت ، تیك یەوریلیگی بار . . . ــ دیدی .
عارف اعتراض ایتوب :
ــ بولسه نی ؟ ــ دیدی .
ــ اوتکان یل بالق آز بولغاچ بوولا باشلاغان ملعون ! آناسی بلەن سکلیسی گنه چاق قوتقاروب قالغانلر . . .
ایندی بیك صوك ایدی ، سوزنی آرتق اوزایتمادیلر ، شرفی آغای قانارن چایق چایق اوزینك کچکنه گنه عائلەسی یانینه ، تاجکەچیلر باراقەغه یوتەلدیلر . آی یاکی‌غنه دیکـکر آرتندن کوتەرلوب کوکلسزگنه قاراب طورا ، آنك بر جیتی کیتك ، گویا شونك ایچون قایغرا ، سونگان فاقلارنگ بر نیچەسندن ئلده توتونلر چیغوب طورا ایدی . . .

ئەیت شونی !

یاصخه کون ایدی . باراقەدەغیلرغه ایرته جاینی عادتدەگیچه قاتقان قالای چاینیکاردن ایسکی موصق قروشقەلر بلەن اوق اچەرگه طوری کیلسەده « بایرام » اثری بتوبلەی یوق توگل ایدی . بردن : اوچ خریستیان‌نك یوقودن طورغاچ اوق عادتدن طش بر جدیت بلەن ، کیچه اوقوغان عبادت دعالرن طاغن تکرار ایته باشلاولری ؛ ایکنچیدن : کشی باشینه برەر بولقه اولەشنووی بو کون‌نك عادی اش کونی توگللگی بیك یاخشی سیزدره ایدی ، خصوصا نیقالای‌نك کشیلر چای یانینه اوطورشقانچه همان کیچەگی روشده ، اوزنچه بر درد و مولك بلەن : « عوصپودی پامولمیه . . . پامولمسه غوصپودی » دیب صوزوب صوزوب مکرەولری و اوزینك دردسز و جولەرنکی جراینه برده کیلوشمەگان روشده آرتق جدی ومتأثر بولورعه طریشووی بوکون باراقەنك روحانیت یاغی شاقتی کوچلەندره ، حق بواش « کنەز » لرنك اچلرن‌ده یوشورا توشه ایدی . .
نیقالای چای یانینه اوطورغاچ ایندی بر مهم اشنك باشندن چققان کبك

راحتله‌نوب طوروب اوزینک بولقه‌سینه یابشدی.. چراینی‌ده ایندی اوز اختیارینه قویغان ـ یلمایاده، حتی کوله‌ده ایدی ایندی..

بایرام «یوموشی» بله‌ن استانسه‌غه کملر بارو مسئله‌سن‌ده چای یانندوق تیکشروب قویدیلر.

چای اچکاچده خیرالله بله‌ن آندری، برگه‌لک، ایسابکه آلنغان بیشلک‌نی طوتوب اُستانسه‌غه کیتدیلر..

توش آلدینه حدلی بایرام قزمادی.

نیقالای بر ایبده‌شی فیودر بله‌ن بیوودچیلر قازارماسینه کیتدیلر. عارف بله‌ن صالدات شاشقه اوینارغه اوطوردیلر. ایکنچی بر تورکوم قارتا اوینارغه کرشدیلر؛ بورنغه چیرتشدن یباره ایدیلر.. بر وقت شرفی آغای‌ده کروب اوطوردی. اول‌صالدات یاغندن توشوب، عارفنی بر ایکی مرتبه ره‌تدن قصرقلاب جیکدیلر..

خیرالله بله‌ن آندری قایتقانده بولار ئلی همان دنیانی اونوتوب اوینغه بیرلگانلر ایدی.

تکیلر کیلوب کرگاچ شرفی آغای:

ـ مونه مونسی یاری! ـ دیدی.

خیرالله قولنده‌غی چیرک آراقینی ماکلایی طورسینوق کوته‌روب:

ـ یاری بیت شرفی آبزی! ئه؟ ـ دیدی.

ـ یاری!

ایکی چیرکنی‌تور پوچماغینه قویوب اوستدن بر چیکمه‌ن بله‌ن یابوب قویـدیلر. خیرالله بله‌ن آندری بیك زور اش کوندروب قایتقان شیکللی، اوزلرینك «سفر مشقتلری»، آنده نارغاچ بوفیتشیك‌نی طانا آلمی آبتراولری، آنك بله‌ن نیجك صاتولاشو، تش صوعولری طورنده، اوزلرنچه بیك قزق ایتدروب سویله‌رگه عذابلانا ایدیلر. کشیلرده قزقسنغان بولوب آلارنك آوزلرینه قاراب طورا ایدیلر..

شول چورغه ایساق کیلوب کردی. آنگ قولنده بر کونگی چیله‌ك بار ایدی؛ کیتروب شونی اوستال اورتاسینه قویدی. دیمك، اول یاقدن بولغان امیدلرده بوشقه چقمادی بولا . . .

تیزوق نیقالای بله‌ن فیودرنی چاقررغه کشی یاردیلر، ایکی کشی قوخنه‌غه «آیید» آلورغه یگردی . .

بو یولی ایساق قولنده رومکه توگل، کچکنه گنه «قروشقه» ایدی.

اول تاچکه‌چیلر بله‌ن ئری قیلنسه‌ده شرفی قارت بله‌ن ایبده‌شچه‌ره‌ك ماتاشا ایدی. باشدن اوق قروشقه‌نی چومروب آلغاچده آ کار صوزدی:

— مین سیکا تگنده کرتمه‌کچی ایدم. ئه‌یده ئلی موندەغنه بره‌رنی توشوروب یبار، — دیدی.

شرفی آغای چراین آزراق صتقان بولوب:

— باری بر . . . — دیدی وتیره یانده‌غیلرغه کوز یورتوب:

— بکتلر خوجه صاولغینه‌ا — دیدی.

تگیلر بر آوزدن:

— اوررا! — قچقروب ایساق‌نگ کوگلن کوته‌ردیلر.

قارتدن صوك عارف چیراتقه ئله‌کدی.

— قایا ئلی، طوتچی سین آرتیلشیك کشی . . . — دیدی ایساق.

عارف ئلوك‌بر آز قستاتوب ماتاشدی. صوگندن:

— بلمیم، خواجه صاولغینه بولغانده‌غنه ایندی نی ئه‌یتیم . . . — دیب یومشاغان بولدی.

شرفی قارت:

— برنی توشور مغظوم.. سفرده یاری اول . . — دیب سویلنه و میوق آستدن کوله ایدی.

همه‌سینه بره‌ر ره‌ت یرگاچ ایساق چیله‌کنی آلدی‌ده:

— نو ایندی آشاغز ئه‌یبه‌تله‌ب . . . آنده نیودچیلرده کوته‌لر بولور، — دیدی.

اول ایشکدن چغو بەن صفا اوز «دولت» لری اوستندن چیکمەتی آچوب یاردی‌ده ایشك‌كه قاراب باشن سلکه سلکه:

ــ بولارنی نرسه دیب بلدك خیرچی! بولار صو توگل ــ بولار بیت یالت ایتکان آراقی بولا، مونه بلەسک کیلسه! ــ دیدی.

باشقەلری راحتلەنوب طوروب کولوشوب یاردیلر.

نیقالای طوتقەسز بر چای چناباغی آلوب نوغنه ایتدروب اوستالكه اوطورتدی‌ده:

ــ آچ ئەیده برسن، صفا! صالدات قاماندووی! اوطور ئەیده شرفی آبزی یاخشیلاب، ــ دیدی.

قارت اوطورماسقه بولوب بر آز قستاتسەده آ گار جنلاب یابشوب تورکوك اوطورتدیلر.

بو کون بالق‌ده شاقتی مول بشکان. باشقه کونگی کبك صیوق اویره‌گنه بولمیچه ایکی طاباقدن بوطقه کبك اویلگان کیلوش اوستالنگ ایکی باشنده بولار چغاروب تەملی ایسی بلەن کشیلرنک اشتهالرن کیتروب طورا ایدی.

الوکسکی چناباق طاغن قارتدن باشلادی. اول بیك «خیر خواهانه طون» بلەن:

ــ صاو بولاسز یکتلر! ــ دیدی وچراین صتمی طوروب چناباقنی یالت ایتدردی.

چناباقنی کیری بیرگاچ بر کوزن قصا توشوب چراین صتقان کویی آوزینه بالق طوترا طوترا:

ــ کونده یاصحه بولسه ایدی! میقالای، سبن نیچك اویلیسک، ناچار بولماس ایدی بیت ئه؟ ــ دیدی.

ــ قایده اول، کونده! کون آشا بولغانده‌ده یارار ایدی مینمچه...

ــ ئیبو شول.. ایکی بایرام آراسنده بر کوتی نیچکده‌اوتکارر ایدك ایندی..

نیقالای‌نگ ایداشلری ــ ایکی روس ــ آنك تاتارچه سویله‌شوون یاراتمی

ایدیلر. حتی تاتار یگتلرینگ‌ده، بولارنگ آکلاماولرینه التفات ایتمیچه هر وقت اوز تللری بله‌ن گنه‌شاو کیلوب سویله‌شولرینه‌جبرسنه‌ایدیلر. فیودر اسملیسی چنلاب اوق تاتارلرغه اویکالی ایدی. ایمش مونده اورصچه بلمه‌گان کشی یوق بیت، همه‌کرده بله‌سز، شولای بولغاچ نرسه‌گه اچ پوشوروب، کشی آکلاماغان تل بله‌ن سویله‌رگه.. لکن آنك بو زارلانولرن تاتار یگتلری آزغنه‌ده التفاتکه آلمی ایدیلر. اوزلری کوبچیلك بولغاچ شولای بولمی حالی‌ده یوق بیت.

فیودر تاتارلردن زارلانغانده نیقالای آناردن کوله:

ــ ئه‌خ طوغان، فیودر ایوانیچ! قزغانام مین سینی! تاتارلر بیت همان سینی مسقللی‌لر، فابریقانت ایمش، ئه اوزی چواش‌غه اوشی! ــ دیلر. ایلك یاخشی‌سی ئه‌یده فابریغکا قایتیق، مینی اوپراولایوشچی یاصارسی، کیمـ چیکه‌ربز ایچماسام!. آنده ایندی بزنی مسقللاوچی بولماس طوغان!

شوندن، نیقالای بله‌ن چنلاب طوروب «پاماتوشکی» ده سوکوشب کیته ایدیلر.

«فابریق» مسئله‌سی بیکره کده آنك قانن بوزا ایدی. مونده‌یاکیراق کیلگان چاقلرنده بو اوزون بویلی، طولی بیتلی، لکن خسته چرایلی اورص یگتی ماقتانغان ایکان: ایمش «لامو» اویازنده آلارنك شرپی فابریغی بار؛ آغاسی بله‌ن آناسی باشقارالر؛ بو آلار بله‌ن داولاشوب کیتکان... ئه، مونده آکار اشانمیلر، یالغانچی دیب مسقللی‌لر.

...طوتقه‌سز چناپاق ایندی برنیچه ره‌ت ئه‌یله‌نوب چقدی. کشیلرنك کوزلری اوزکارگان، سویله‌نشلرده‌ده پروژیناراچقنوب اچقنوب کیتکان توسلی کیتك و سویکمسز طاوشلر ایشتله ایدی.

ــ یه‌چی غصبادین فابریقانت! طوتچی مونه چناپاقنی...ــ دیدی صفا، ــ سیگایاخشیراقدن، قزلدن نیدن کیره‌ك ایدی.. یاری ایندی نی بار بله‌ن صیلیق...

اول شولای دیگان گنه ایدی فیودر طوردی‌ده چالت ایتدروب آنك یاگاغنه قوندردی...

ــ نیشله‌ب سین میندن کوله‌سک!ـ دیب جیکل قولدن ایکنچینی ده الگورتدی.

اوز آرا شاولاشقان ایسرك خلق ده آقیشوب قالدیلر. صفا تگینگ ایزووندن ئله کتردی، زاهد بله‌ن عبدالله اسملی یگترده آ کار یابشدیلر. شرفی قارت :

ــ طوقتاغز، طوقتا جگتلر! ــ دیب قچقرا. لکن طکلاوچی یوق؛ فیودرنی اوستال آراسندن چغاروب جیرگه یقغانلر، اوچ دورت کشی بر یولی قینیلر..

قارت اوستال آرقلی صوزلوب :

ــ آیرغز، آیرا جگتلر، یارامی، آیرغز! ــ دیب قچقروب طورا. نیقالای آ نک یانده، اوستال آراسندن چغا آلمی ماتاشا، آندری بر نرسه اشلی آلمی، نیقالای‌غه قچقرا :

ــ اوتره‌لرا نیودچیلرغه بار، نیودچیلرغه !.

شوشی آراده بولمادی ــ عارف آراعه توشدی. اول، قیناوچی یگتلرنی قایسن بلاکندن، قایسن موینندن قصوب چیتکه ارعتوب یاره باشلادی. صالدات‌ده آ کار بولوشا ایدی. نیقالای بله‌ن شرفی آغای ده ایندی اوستال آراسندن چغوب آراعه کردیلر. فیودر آرالاندی. شرفی آغای، نیقالای، صالدات شاقتی آینق قیافده، ئلکانلك کورسه‌تکان بولوب، قیناشوچیلرنی شلته‌لرگه‌ده طوتدیلر. شوشی آراده صفا جیرده آوناغان طوپاس چناباقنی آلدی‌ده آجو بله‌ن چیتدن ارغتوب عارف‌نک یا کاغنه قوندردی. عارف فورت چه‌نچکان شیکللی بولوب، صوغلغان یرینه قولن قاپلادی، ــ بارماق آرالرندن قان‌تامچیلری بر بر آرتلی جیرگه توشه ایدی. اول گویا بونک نی ایچون بولغانلغن آ کلار ایچون تیره یانده‌غیلرغه قارانغانده صفا قوللرن یومارلاب صوغشورغه‌ده حاضر طورا ایدی. عارف آ کار آطلوب ایکی یاقلاب قولاق یانغه بره‌رنی بیك نق توشوروب جیرگه تکاره‌توب بیه‌ردی و یغلغان یرنده‌ده تیبمه‌کچی ایدی، لکن شرفی آغای بله‌ن صالدات آ کار طاغلوب آجوون باصلدردیلر. صفا طورغاچ طاعن عارف‌که بویله‌نمکچی بولوب ماتاشسه‌ده آنی هم، یبارمه‌دیلر..

فیودر شاقتی نق ایزلگان، خصوصاً آوزی بورنی آیاق بله‌ن طابتالوب

بولورغه کیرەك ، یەمسز ششکان، قانغه بویالغان ایدی. شولایده اول قانلی ایرنلرن صاری طولا «پاددوفقه» سی چابوویته سورته سورته اندەشمی‌گنه طاعن اوستال یانینه اوطوردی. صفا همان تورلی اوصال سوز بلەن عارفنی سوگه هم‌ده یانی ایدی.

شرفی قارت فیودرغه قاراب باشن چایقی چایقی:

— دورراق! — دیدی، — پشمه‌گان نرسه! برده یوقغه نیندی جانجاللر قوزغیسگ!

فیودر چقروب اوق جلی باشلادی:

— آلار بیت مینی مسقل ایته‌لر شرفی اوسیچ، как будто مین یالغانلیم ایمش آلارغه! بالله مونه اگر مین یالغانلاسام! شرپی فابریغی.. لاشقاروف فیرماسی.. بزنگ اوز فامیلیه‌مز بیت‌شولای.. ئه بولار مینی مسقللی‌لر... میندە آلارنگ نی اشلری بار صوك!

شرفی آغای ایك باشلرن طارتدی‌ده:

— странно — دیدی. — «لاشقاروف»... بار بوغای شول... صالدات. قایا ئلی جناباقنی کیتر. لاشقاروف بلەن صفانی کیلوشتریك.. ای جگتلر، جگتلر، عقمغز بولورده مین بولمام. — قارتایام ایندی اکرنله‌ب.. ئه‌یده ام صفا، کیل اوطور، قیناشودن فایدا یوق؛ اللّٰدن توفیق صورا، اوزون عمر... سوکشمه، کشی رنجتمه. شولای بیت میقالای؟ درست ئه‌یته‌م بیت؟ ئه‌خ جگتلر جگتلر، نرسه یتمه‌گان اوزکرگه. کوز تیگان بەبکلر کبك جوقشاسز، آلای یارامی بیت... یاخشی توگل..

شول آراده صالدات آکار آراق صوزدی.

— یوق ایندی غصپادین اوپدر، میکا بیرمه ایندی... انه بو جگتلرنی کیلوشتریك ئلوك.. صفا، طوتچی اُم.. ایك ئلوك سیکا بیت ئله‌کدی.. مونه شولای.. آندن صوك غصپادین لاشقاروفغه چیرات. آکار بر رەتدن ایکینی بیرر‌گه‌ده یاری.. آنك قلاژاسی بر آز آورراق ایدی بوغای..

مغظومنیده اویوتوب قویما حسن الدین ؛ چنایاق تیبکان یرینه آزراق شماسی بولور بلکه.. شولای اوزڭ بلگانچه رەتله ایندی... طوقتا ئلی سین ! قایا کیتەسڭ ! طوقتا، اچوب چغارسڭ مغظوم !..

عارف آنڭ سوزینه التفات ایتمیچه، چغوب کیتدی. اون ایشکدن چققانده بر یولی :

ـ کیل ئلی ! طوقتا ئلی ! ـ دیگان ایسرك طاوشلر شاولاسەده، آرتندن چغوچی بولمادی. اول قول یاولغن قانلی یاکاغنه باصوب لابازغه طابا کیتدی. قستاتوب قستاتوب اچکانی ایکی چنایاق آراقی آنڭ باشن یاخشوق سورونلەتکان ایدی. شولایده باراقەدن چققاچ قویاشلی، صاف جای باشی هواسی آنی راحتلەندروب تمام آینوتقان شیکللی بولدی. یاکاغندەغی جراحت، کوکلن بورچومی بلکه لذتلی صماق ئەرنوب چچتەغنه ایدی. لکن نیدندر آنڭ کوکلی بالا چاغندەغی کبك نچکەرگان ایدی. ئلله قایدا یراقلرده قالغان طوغان ایلینه، ئلله قایچان اوتکان بالا چاقلرینه کوکلی کیتدی... جیرگه قاراغان کیلوش کولومسرەب اویلی اویلی بارا ایدی :

ـ اوخ، بالا بولاسی ایدی.. شوشی قانلرنی انکایدن جودراسی ایدی.. انکای بغرم، مین شایارمادم.. ـ دیب آنڭ قوچاغنده جلیسی ایدی..

لابازنڭ دیگگر یاغنده خاتون قز طاوشی ایشتله باشلادی. اول پوچمقنی ئەیلەنوب چققاچ :

ـ ئیهی ! مونه قایدا ایکان راحت ! ـ دیدی.

بر نیچه مارجا لاباز آلدنده قویاشقه قارشی تزلشکان، چرچو کیلوب «کومباعش» چیرتوب اوطورالر. قوخارقه بلەن عزیزەده شونده ایدیلر.

عزیزه آبترانوب و قزغانغان طاوش بلەن :

ـ عارف آبزی ! نیشلەدڭ بولای؟ یتڭ قان ایچ ! نیشلەب اول؟ خدایم نیچك قان آغوب کیتکان ! ـ دیدی.

عارف تکیننڭ آبترانغانینه کبی کیلوب :

ــ اتکایك بله‌ن قیناشدق عزیزه طوتاش . . مین سینی اوزمه کله‌شلک‌گه جاوچیلاغان ایدم ، اول ، مین سیگا ئه‌یتیم آل قیناشورغه . . .

ــ ئی ! شایارمی‌غنه درستن ئه‌یت ئلی ! نی بولدی صوك ئه ؟

عارف آ گار یاقننه بر کچکنه میچکه اوستنه کیلوب اوطوردی‌ده جدی و طنچلاندرا طورغان طاوش بله‌ن :

ــ بر نرسه یوق‌لا ! بریسی یالغشاق بله‌ن ایبر ارغتقانده تیدروب آزغنه طرناتوب آلدی شونده . . . ــ دیدی .

مارجالرده قزغاشان چراى بله‌ن قاراشوب طورا ایدیلر . عارف آلارغه‌ده شولای آ کلاتدی .

ــ بیر ئلی یاولغکنی ، ــ دیدی عزیزه ، ــ مین جووب کیلیم . .

بیرگانی‌ده کوتمیچه اول ، عارفنك قانلی یاولمی قوندن آلوب دیگـگز یانینه یکردی .

اول بو کون عارف‌كه عادتدن طش سویکملی کورنه ایدی . چیتدن قاراغانده‌ده ، نورلی قویاشقه کوکره‌ك آچوب کوزلرنی راحتله‌ندره طورغان شه‌وله‌لر اچنده یلمایا یلمایه یاطقان دیگـگز یاغاسنده چومه‌شله‌گان کیلوش اوزینك ساده‌گنه آق کولمه‌گی و باشنده‌غی کوك یاولغی بله‌ن ، اول ، توکه‌ره‌ك گنه لطیف برگل جه‌چه‌گینه اوخشی ایدی .

عارف بیتندن قانلرن جوارغه اویلاب ئری ئری آدوملر بله‌ن عزیزه یانینه توشدی . اول ایندی یاولقنی صغوب ماتاشا ایدی .

ــ مشقت‌لنه‌سز بیت ، عزیزه توتاش . . . ــ دیدی عارف و یومشاقنه چلتراب قنغه صوغلوب طورغان دولقن کیساکلرندن قولی بله‌ن آلوب آلوب بیتنه صو قییا باشلادی .

عزیزه آننك یانینوق کیلوب :

ــ طوقتا ئلی یاولق بله‌ن . . . ــ دیدی .

عارف « عقللی » بالا ره‌وشینه کردی . .

عزیزه چلاتغان یاولق بله‌ن آنک یاکاغن سورته سورته :

ــ جلی صو بولغانده ئه‌یبه‌ت بولاسی ایکان .. بزنگ اویگه‌گنه کره‌سی ایدی .. طرنالغان یری قالوب طورسون ئلی .. صو تیگاچ یاراماس بیت، ئه‌رنور ... ــ دیب قزغانغان طاوش بله‌ن بالالرچه سویلنه ایدی .

آنک بولای چن اخلاصدن قزغانغان روشده شغلله‌نووی، صمیمی وساده قیلانشی عارفنی اچدن کولدره‌ده، جلاتاده، تمام ئوزه‌گن ئزه ایدی . خصوصا اول شولای بیك مهم اش اشله‌گان توسلی دقت بله‌ن یاولقنی چلاتوب چلاتوب عارفنک یاکاغندن قاتقان قانلرنی سورتوب ماتاشقانده آنک آلصو یوزی عارفنک یوزینه شاقتی یاقن طورووی عارفنی اوتره ایدی .. اول عارفنک کوزینه قارامی، بارلق دقتی بله‌ن، جراحتکه صو تیگزمه‌سکه طریشه، کل جه‌جه‌گینه اوخشاولی ایرنلری بلنور بلنماسکنه تتری .. شوندی بر لحظه بولدی : بو ایرنلردن اوبوب، أوله‌رگه‌گنه بولسه، عارف ایچون چیکسز بر بخت ایدی .. تیك نیدر أولمدن کوچلی بر نرسه آنی طوتوب قالدی ..

ــ ییته‌ر جانم ... قالغانی اویده جوولور ... ــ دیدی .

چیت خاتون ــ قزعه ئه‌یتورگه کیلوشمه‌گان بله طوروب اول، «جانم» نی عزیزه‌گه برنچی طابقری اختیارسز اچقندردی . عزیزه اول سوزگه برده اهمیت بیرمه‌گان کورینه ایدی . لاباز یانینه قایتقانده‌ده برده طارتنمیچه عارف بله‌ن یناشوق سویلنه کیلدی . عارف ایندی آلارده بر نیچه مرتبه اوطورغان، قارتلر آلدنده‌ده آلار عزیزه بله‌ن سویله‌شه‌لر، سه‌له‌مه قاترغالی «سیف الملوك» کتابنده برگه‌له‌شوب اوقوغانلری بار .. لکن عزیزه آ‌کار بو کونگی کبك قیولق و اوزسنو کورسه‌تکانی یوق ایدی . عارف حاضر بردن : بو بر قاتلی و سویکملی طوتاشدن اوزینگ ایسرکلکن یاشره آلغانلغی بله‌ن کوکلندن ماقتانا، ایکنچیدن آنک عادتدن طش اوزینه یاقنلق کورسه‌تووینه جانی راحتلنه ایدی . آلار الوککی اورنلرینه باروب اوطورغاچ عارف حکایه سویله‌رگه باشلاغان ره‌وشده :

ــ بر آطنه اون کوندن صوك عزیزه طوتاش .. مونده آق چارلاقلر طاوشی‌غنه یا کڠراز .. بلکه آلارده ایندی قایسی قایا کیته‌رلر .. ــ دیدی .

ــ نیشله‌ب ؟

ــ اش بته ایچ . شوندن طارالشابز ..

ــ آولگا قایتاسک ، ئیو ؟

ــ آنسی ئلی یلگولی توکل ، نیچك بولور ..

ــ یوق ، آولگا قایت عارف آبزی، آولگا قایت جه‌می؟طوغانلرك کوته‌لر بولور .. بار بیت طوغانلرك ؟ صاغنغانلردر اوزگنی؛ مونه قایتورسك بر وقت...

عارف کولدی :

ــ مینم بله‌ن بارساڭ قایتام ! ــ دیدی .

عزیزه قزارنوب کیتدی،

ــ مین نرسه‌گه! مین اتکایلر بله‌ن ایچ! ــ دیدی .

ــ ئه مین یالغزغنه آولغه قایتمیم ! . .

ــ ئی! شایارتماچی! آنده بیك هیبت مولالا قزلری‌ده سینی کوته‌لر بولور...

ــ موللا قزلری . . . ئیبو شول! نو شولایده بز عزیزه طوتاش بله‌ن ایکه‌و قایتابز ! . .

عارف بوسوزلرنی ئه‌یتکانده عزیزه‌گه طوب طوری هم‌ده «ابلیسچه» ره‌ك قاری ایدی. عزیزه قزاروب قوللری بله‌ن یوزن قاپلادی . یاقنده اوطورغان مرجالرده یاشلر آراسنده‌غی سوزنك «کونده‌لك توکل» لگن سیزنه وقزقسنوب یلمایا ایدیلر . .

عارف آلارغه قاراب:

ــ مونه یاقداشنی اوزمه که‌له‌شلك‌گه کوندرمکچی بولام ، برگه‌له‌شوب آولیما قایتورغه دیملیم.. ئه اول رضا بولمی ، ــ دیدی.

تکیلر آجلوب کیتوب :

مونه نرسه ایکان! ــ دییشدیلر.

بریسی عزیزه‌گه:

ــ جوله‌ر بولساڭغنه شوشندی جگتکه بارماسسگ! ــ دیدی.

قوخارقه قارچق:

ــ اشانا کورمه؛ اول شولای سینی آلداماقچی بولا! ــ دیدی.

قارچق‌نڭ شایارغان صماق‌غنه ئه‌یتوب صالغان سوزی عارفنی بورنغه صوقغان شیکللی بولدی. اول کینه‌ت اچدن بورچلا باشلادی: عزیزه آکارغه رنجلگان شیکللی طیولا ایدی. اول بیگره‌کده، شوشی دقیقه‌ده اوزینڭ عزیزه‌نی «آلدامقچی» بولماغانلغینه کشیلرنی اشاندررغه امکان یوقلقغه بورچلا ایدی. اول جدی و آقرن طاوش بله‌ن عزیزه‌نی یوواتقان ره‌وشده سویله‌رگه طوتندی:

ــ مین سیگا طاغن موندی سوزلر سویله‌مه‌م... میں سینی قرده‌ش اورننده کوره‌م جانم.. سین مینی بو یولی کیچر.. مین قرده‌شمنی آلدامیم، خیر مین کمنی‌ده آلدارغه تله‌میم.. مین سینی اوزمنڭ طوغان سڭلم کبك یاراتام.. سینی گنه توگل، شرفی آبزی بله‌ن سعیده آپاینی‌ده یاراتام.. سز مینی اوزسنه‌سز، سزنڭ ایگولگگزنی قایتاررغه قولمدن کیلمه‌گانلکدن مین اویلام، مینم کوکلم بورچلا.. میں سینی بیت چنلاب یاراتام، سینڭ ماطور چه‌چرڭ، آچق کیلوشلی ماکلایڭ مینم کوزلریمه راحت، جانمه جلی بیره.. مین سینی سویه‌م کوز نورم!. چیکسز بختلی بولووگنی، چیکسز سعادتگنی، چیکسز زور بولووگنی، پادشاه بولووگنی، کوکلرده اوچووگنی، قویش بولوگنی کوکلم تلی! شوشی تله‌کلرمنی بولدررغه قولمدن کیلمه‌وگه جانم عذابلانا، آیاغڭا یغلوب جبیسم کیله... عزیزه قرده‌شم! صاتاشام دیب قورقمه.. تیك‌گنه سویلنه‌م.. مین بیت آزغنه ایسرك! مینی کوچله‌ب اچرتدیلر، میں یا کلش سینڭ یانغه کیلدم..

عزیزه باشده، حاضر طوروب کیته‌رگه‌گنه اویلاغان توسلی آبترانوب طورسه‌ده، سوزنڭ صوڭغیسی آنی بر آز آچوب یباردی:

ــ ئی خدایم ئه‌یته‌م‌ده شوکار اوشی!. ئلله نرسه‌لر چوالتاسگ، بر نرسه آڭلار حال یوق! ــ دیدی.

شوشی آراده لاەزنك آریاغندن ئلله نیندی سویکمسز جیکرنولر ، قبردن چقغان طاوشلر شیکللی آور اکغراشولر ایشتله باشلادی . .

صفا بلەن صالدات چاق چاقغنه آیاق اوستده طوروب قوچاقلاشقان کویی لاباز آرتندن کیلوب چقدیلر. صفا بولارنی کورگاچ بر قولن بوطاب طوروب بار قوتی بلەن ئجقرا ئجقرا اکغراشوب جرلی باشلادی:

«بز اچەبزده جرلیبز آقچا بتسه اورلیبز !

خدایم بزگه شوشلای یازغان مولّلاسننان قورقمیبز».

کشیلر یابینەیتکاچ آلار طوقتادیلر . لکن بر اورنده باصوب طورا آلمی، بر برسن اته اته بر آلغه بر آرتقه آوشوب ، کوچلی دولقنده چایقالغان کیمەده باصوب طورغان شیکللی یغلماسقه طرشا ایدیلر . صفانڭ کوز توبلری ششکان ایدی . اول یارطیلاش یوملغان کوزلرن کیکرەك آچوب آوزن قیشایتوب کولوب یباردی همده صالداتغه بوررولا توشوب کوز قصماقچی بولدی، لکن شول آراده آوشوب کیته باشلادیلر . . اول طاغن راحتلەنوب کولوب یباردیده :

ــ عەززه طوتاش ! بزگه آچولانمیسکمی !ــ دیەسی، ــ ئەی یاقداش جانم یاقداش . . . سین بیت . . یاقداش بولاسڭ بزگه . . یاقداش سین ئیبو؟

عزیزه کولوب:

ــ ئیبو، بولسه نی؟ ــ دیدی .

ــ کیل مینی . . . ؛ بر اوپ جانم ! .

صالدات آنڭ آوزن قابلارغه صوزلغان ایدی،ئله کمەدی، ــ یاقاسندن طوتدی:

ــ دورراق! آوزکنی صوغوب جیمرم!. شرفی آبزی‌نڭ قزی ایچ اول...

اوزبزنڭ شرفی آبزینڭ.. بلەسکمی شونی، دورراق !. عزیزه طوتاش آچولانما آقللم . . . دورراق . . . ایسرڭ اول . . .

صفا همان کولوب ماتاشا.و سویلنه ایدی:

ــ مین دورراق ، عزیزه طوتاش ، باللّٰه مین دورراق جانم . . سین مینی قزغان . . سین بیت یاقداش بولاسڭ . . قزغان مینی! مین بیت مونده آداشقان

کشی.. نز بیت همه‌بزده آداشقانلر!. أنه آق چارلاقلر نه‌رسه‌دی... آلار دورراق دیلر میگـا.. آلار اوزلری‌ده آداشقانلر.. آلار بالق ازلی ازلی آداشقانلر.. عارف مونه دوکغز اول! آنك یاتنده یوقغه اوطوراسك جانم.. اول مینی قینادی بو گون.. مونه کوزلرم ششکان ایچ.. آنی عارف شولای ایتدی.. قباحت اول! مین آناردن قورقمیم.. اول دوکغز اول. مین قورقمیم.. اوطور صالدات ئه‌یده.. مین قورقمیم.. اوترسونلر مینی.. قورقار حالم یوق جانم.. تله‌سه‌ك نیشله.. نو، عارف‌که مونه تییه‌ر آللا بیورصه..

آلار یراق توگل بر چیتکره‌ك قم اوستینه اوطوردیلر.

عارف‌نك اچی طرنی باشلادی. صفا آ کار چنلاب قزغانچ کورینه؛ کوز تیره‌لری کوکاروب یه‌مسز ششکان، سویکملی کنه چرایی تمام اوزکارکان، بوزولغان ایدی. آنك کولووی جلاودن‌ده کوکلسز و قزغانچ طیولا ایدی. اول آرقه اوستنه صوزلوب یاتدی‌ده:

ــ شولای ایکان یاقداش! اوپمیسلك، ئه! ــ دیدی.

عزیزه شایارغان صمان:

ــ یوق شول ایندی یاقداش، قالوب طورسون، ــ دیدی.

نیوودچیلر قازارماسی‌یاغندن «حور» کورلتیسی بله‌ن برکه غارمون طاوشلری کیلوب صو بوینده موگلی و یومشاقغنه بر یاگغراو طودرا ایدیلر.

صفا یاطقان یرنده کوککه قاراب ئوروکنه جرلارغه طوتندی:

«آلمالری خرمه‌لری جه‌ی بولغاچ پشه‌ر ئه‌لی
خرمه‌لری آلمالری قزاروب پشــه‌ر ئه‌لی
ئه‌لی ایسیکه توشمه‌سه‌ده عزیزه باـو صلووم ایرکم ایسیکه توشه‌ر ئه‌لی...
هه‌یلی ایسیکه توشمه‌سه‌ده عزیزه جانم صلووم ایرکم هیسیکه توشه‌ر ئه‌لی..»

صوگغی مصراعنی آلار صالدات بله‌ن ایکاو کوته‌رگان ایدیلر، ــ عارف‌ده چقروب یباردی:

ــ ئه‌یت شونی!

شوشی مینوتده باراقه‌ده نیقالای بله‌ن آندری «پاسلیدنی نونیشنی دینوچیلک» نی صوزالر؛ خیرالله، موسی و باشقه ایبده‌شلری «بالا میشکین» کوینه آلماش تیلموش طاقاق ئه‌یته‌لر؛ شرفی آغای استالگه قاپلانغان، خورلداب یوقلی . . . نیوودچیلر قازارماسنده بر گروه، خور بله‌ن «چودنی میساتس» نی طارتالر، قایسی برلری دو کوچروب «قامارینسکی» گه باصالر. قاتور دیگان اویده یه‌وریلر، ــ ایکی کشی اشچوط چاقلدانوب، یزوب صزوب اوطورالر، بریسی ــ خوجه ــ قه‌کی توته‌توب، فکرگه قالغان صماق، ایدن بوینده یورونوب طورا.. سعیده آپای قازارماده یالغزی‌عنه، قارتی‌نلک ایسکی کولمه‌گی یاماب اوطورا، قارت بله‌ن عزیزه‌نلک اوزاق قایتماولرینه اچی بوشفاندن، ایشتلور ایشتماسکنه آوز اچندن نیندیدر بر کوی طارتوب موڭایا ایدی..

مین سینی کوته‌رمن...

آپریل آخرلری ایدی ایندی. ــ دیکگر یاغاسی قلفده، جلیلقدن باشقه، طبیعت آلشینووی سیزلماسه‌ده یراقرده کورنگان عظمتلی طاولر، طاولردن توبه‌ن، تیمر یولی بوینده‌غی بلونلق و طاللر کویا، چم یاشل حتفه‌گه بورکانگان کوبی یراقدن طوروب کوله و ماطور جای باشلانوون سویلیلر.. ئلله قایلرغه چاقرا ایدیلر..

بزنلڭ طاچکه‌چیلر بالقنی بیك کوب طوتوب‌ده «قرغار صوم» آنچه اشله‌و خیاللرینه ایندی بیت صپترغان ایدیلر. بالق‌نلڭ بارلعی اوچ چان‌ده‌غنه بولوب آلارده طولی توکل ایدیلر. لکن بالق‌نلڭ آز بولووی تگیلرنی امیدسزله‌ندرمه‌دی. جای باشی‌نلڭ کوله‌چ قویاشی، ماطور یاشل حتفه‌گه بورکانگان سرلی طاولر آلارغه ئلی بیك کوب نرسه اشاندرا، ملڭ تورلی وعده‌لر بیره ایدیلر..

آلار ایندی گل کیتو طورسنده سویلیلر: کم قایدا بارا. کم اوتکان یل

حین قایدا ،شله گان ، قایدا اش یاخشی ، قایدا کوڭلی ، قایدا آقچه کوب بیره‌لر ... سوز همان شول تیره‌لرده ئه‌یله‌نه .

« فابریقات » اوتکان یل « پەتی‌غورسق » ده قارزینقه بلەن کوته‌روب یوقه صاتوب یورگان . اوب شوشی اشنی مقتی . « میقلای » کیسلاوودسکی‌ده پسرویه‌ده ویریوکلرده طوپراق اشن بیك فایدالی طابقان . شایاروب‌فه سیسکسان تین ــ بر سوم توشوره‌سك ، دی . صالدات طیعی یاقوعه باررغه ایسابی ؛ نرسه ، یوقنی یوررگه ! قایچان که ، یمت پ ومیصلار یده اصتورژ لفه‌ده راحته‌یوب طوروب نکرمی بیش سوم آلورغه بولا ، دی . حیر الله‌ده شوب فکرده‌رمث ، اما باشقه‌لرنك کوڭللری ئلی تورلیچه اوینی ایدی . .

بیه‌ود صاو صوقتالماچ آلار بر نیچه کون لازده اشله‌دیلر . طوزلانغان سیلودکه‌نی اوزون صاپلی سورگچ‌لر بلەن چانادن سوزوب آلوب چغار بارلر ، مارجالر یشی ییشی بلەن صیلاب میچکه‌لرگه بوزه ایدیلر . عزیزه‌ده شونده مارجالر آراسنده اشلی ایدی .

سعیده قارچق ، ایرنده عزیزه‌نی کوزه‌توب یوررلك صلاحیت طامیچه ، یگت ـ جیلەن آراسنده آلای بولای شایارولر بولماسون دیب شیکه‌نوب یش یش‌عنه ره‌ر صلتاو بلەن اوزی لایزغه کیوب قاراشدرا ایدی . لکن اول قاراشدرماعاندده‌یگت ـ جیلەن عزیزه‌گه ادبسزلك کورسه‌تمی ایدیلر ؛ عزیزه‌نك سویکملی و حدی چراینده ، ساده‌لك فاتش چن قیلونشنده . کشینك کوڭلی وریه طارتو بلەن برابر آنی بر تورلی حرمت ایتدره طورغان بر خصیت بار ایدی : موندەعی تاتار یگتلری وزری‌ده سیزمیچه آنی اچدن حرمتنی طوتلر . آباردن دب صاقلیلر . الحاصل ایك درستی ، ــ همه‌سی دیه‌رلك اچدن آنی سویه ایدیلر . . شونلقدن آنی حرمتسز ایته‌رگه ، اویالتورغه برسینك‌ده کوڭلی بارمی ایدی . بر وقتده عارف بلەن بوتاشدروب سویله‌گان غیبتلرده ایندی ونوتلدی . کمنك‌ده کوڭلی عزیزه‌نی بچرانغان کوره‌سی کیلمی و آنی درسته‌مى ایدی . شولایده آقتق چان بوشاتاغان کون صفا بایتاقغه آنك بلەن شایاروب

سویله‌ندی . بر آراده :

― یاقداش ، ― دیدی ، ― کیله‌سی یل مونده بولورسنگ‌بیت ؟ .

― برده ئه‌یته آلمیم .. اُتسکایلر نیشله‌ر . . .

― اگر سین بولساك بز دنیانگ دورت پوچماغندن مونده جیه‌لاز، اویره‌نوب کیتدك ایندی .. بر سیمیا کبك بیت .. صالدات مونه اورینگ اصتورژلعن طاشلاب کیه . خایروق‌ده نیمتی طاشلاب قاسدرا . عارف ایندی مونده کوتوب طوررغه‌ده رضا . بو میں ایندی کوبین باتوراق‌عه قویسه‌رده قارامیم ، پیچاتلرمنی کنه طاشلایم‌ده ― قایدا سین ، ومیعملا ! . کیلورسن نیبو ؛

عزیزه قزارینوب کولومسره‌دی‌ده :

― کیله‌سی یلغه حدلی مین اُوله‌رمن شول .. کیله‌سی یل بیك یراق ئلی . . . ― دیدی .

― خدای صاقلاسون جانم ، آلای ئه‌یته کورمه ! اُنه سینگ بچون ایچماسه صالدات اُولسن ! . نرسه ، آ آکار ماری بر ایچ ! سله‌ز . . ن طه‌رعان ، پاشپورطی‌ده ئلمه دامه ئرگاله‌نوب تنکان ! . شولای بیت صالدات ؟

صالدات کولدی‌ده :

― پاچتی اجتو شولای ! . ، ئه اوزك اوزك نیجك؟ ― دیدی .

― کم ، مینمی ؟ ئهم . . . اُوله‌رگه دیسک . . یوق شول ایده‌ش ، مبذ نی آخوتا چورت وازمی ! و بیت مینم پاشپورطده سینکبی حدلوك ئرگه‌لنمه‌گن

― خدای صاقلاسون ! ― دیدی عزیزه ، ― برگده اُوله . ایلده آتالرغز زارغوب کوته طه‌رغانلردر .. قایتوب آلارنی کیگاندرکر ایچماسام ..

صفا قلاوون توسلیره‌ك قوللرن اووشدروب :

― اوخ یاقداش! سین بی حدلی چیه‌ر .. طوییست عملی مر ... آتاربز . ایچون‌ده بورچلاسگ ! . ― دیدی .

عزیزه طاغن قزارندی : «یاقداش» لری ، «زلانغان سویکملی بالاعه قاراغان کبك یلمایوب آ کارقراب طورالیدیلر .. عارف تیر گنماشی یسکته شوردی :

— نو، یگیتلر کیچ بولا بیت! — دیدی.

درست‌ده طشده کیچ بولا ایدی ایندی.

تاچکه‌چیلر آقتق چاپ توبنده‌گی آقتق بالقرنی آشغوب آشغوب سوزه‌رکه طوتدیلر. مارجالر نچکه و موکلی طاوش بله‌ن جرلاب جرلاب آقتق میچکه‌رنی طوترا ایدیلر.. عزیزه‌ده اش آراسنده اوز اچندن ترسه‌در کویلی، لکن آنگ طاوشی آچق ایشتامی، مارجارنق آراسنده یوغالا ایدی..

ایرته‌ن آیاز، لکن شقتی صالقون و جیل ایدی.

تاچکه‌چیلر ایرتوت اساب آلوب توش وقتاریده استانسه‌ده بولورغه دیب کیچدن جمالغان بولسه‌لرده، اش آلار اویلاغانچه بولوب چقمادی. آلارغه ألی که‌ن بوبی لاباز تیره‌سنده ماتاشورغه طوری کیلدی: ایساق آلاردن بوش میچکه‌لر کوچرتوب. قالدق طوزلرنی بر یردن ایکنچی یرگه طاشیتوب بیتدق غنه تشدن ئه‌یلندردی. شولای ایتوب، ایرته‌ن آلورغه اویلاغان ایسابنی اکندی وقتلرده‌غنه آلدیلر. ایسابده واق توبه‌ك ایبو همده آقچه‌لاتا آلغانلری جیگ‌یلوب، همه‌سینه برگه یه‌ز اون صوملاب آقچه بیرلدی. باراوه‌غه جیبلوب آبی اوز آرا بولشدیلر؛ هر کمنگ آیرم آیرم یازلغان راسخودینه قراب، طابشنی عارف ئله‌شدی. ایگ کوب آلوچی‌غه اون اوچ صوملاب. ایگ آزینه بیدی صومده بیجه تیں تیدی. تمه‌کی طارتوچیلر آزرق، «کلیندر» ده آشاقلاوچیلر صاغنده آز آلدیلر. ایگ کونی، عارف بله‌ن برگه کیلگان موسی اسملی یگت، ایگ آزنی نیقالای بله‌ن خیرالله آلدیلر.

آقچه‌نی بولشکانچه، حتی بو کون ایرته‌دن باشلاب کشیلر کویسزلنه. «بیرونجت» ایته ایدیلر. موندن ئلوك بر نیچه کونلر، کیتو، طارلو مناسبتی بله‌ن دوستانه گه‌بله‌شولر، بر برسن سهر ایبده‌شلگینه دیمه‌ئه‌یر بو کون ئالمه قایدا اوچقان ایدی. هر کم چتق، هر کم اوزی بله‌ن‌گنه مشغول، کیفسز، اچوی. آقچه آلغانده بایتاغیسی رضاسزمی، راسخوددن کوبسنه، عارفکه

اشانمی ، کویسزلنه ، ایکنچی ، اوچنچی قات صاناتا ایدی . . آیو قیافتلی ، ساده و یومشاق قیلوشلی نیقابلی‌ده تمام وحشیله‌نگان ایدی . «زابور» ن بر ره‌ندن دورت مرتبه صاناتقاچ عنه آزرق صچلاندی . یوقسه هیچ ایکه کویکه کیلمی . .

نهایت آنچه‌ر کسه‌که صالمغاچ ، موندە اندی بر تیرده آرتدررعه یوب قالماعاننی بلنگچ اوستلردن آور یولک توشکان شیکللی بولوب . کشیلر طنچلاندی و اکرنله‌ب جییوناء «صومکه» لرن کییه باشلادیلر .

ایندی کیچ دیگان بولوب عارف بله‌ن موسی موندەقو و تیوشلکنی سویله‌سه‌لرده باشه‌ر باقن‌ده کیمه‌دی ، صالدات هم ، قو و طرفی بولدی ، لکن کوبچیلک قلاقده صالای کیلمی یدی . ستا سه‌ده‌عی «مه‌شه‌دی» آشخاه‌سی بله‌ن أرمه‌ن قاناغی آلارعه . نه کوبدن صولک ، یعنی ایرته‌گه ، یه بولور یه بولماس توسلی طیولا ایدی . .

جعوب کیته‌ر آلدده کشیلرنک جرایلرنده ایندی شداوعه یاقی ر آجماق ، رضالنغاناق کورینه یدی . واق تینلر بسساں ایدی ر یاقده قالدروب سفر میوسه کوکلری یوعرروتی اوچا ایدی کوره‌سک . .

صفا اوزینک قالجایغان صالام توشه‌گینه کورسه‌توب :

ــ یگتلر ! ــ دیدی ، ــ کیله‌سی یل قاسفرعه بولسه‌ده هیچ کمدن صورمی مینم اورنغه یاطسون . رصداق بله‌ن یاعشایم : هم جای هم یومشاق بولور ینشاالله . . تیت میکا الله‌دن مه‌مق توشه‌کار سورارعه اویوناعر . یاطوم چییه‌رگنه که‌له‌ش کیره‌ك بولور قانیچنو . . .

بر نیچه کشی بر یولی :

ــ أنه مینکی ! کیره‌ك بولسه یاژالوستی ! ــ دیشدیلر .

آلار باراقه‌دن جقغانده قویاش ایندی بیك توشوب بلوطلر آرتینه یشرنگان ، فقنی جیت جیتدن قزل شه‌وله‌لر بله‌ن‌گنه یزه‌ب ورقلامی بتوبله‌ی یوعالورغه ، دیگسگر و طاولربی ، قازارما و لاںازلری قرا کمعوده قالدررعه

ضور ... حبل بومشغان ، هوا ایرتهگیدن جای و کوکلای یدی . لاوز تیرهسنده شلت ایتکان یوق ، بیك زور قبر توسلی موکایوب طورا ایدی .

عارف بلهن صالدات ایکی آرتدن چقدیلر. عارف کینهت طوقتادیده :

ــ قارت بلهن ایسهنلهشهسی ایدی بیت ! ــ دیدی

ــ ئهیده ایندی ، بولمادی . مین کرگان ایدم . .

ــ نیچك ، بولمادی ؟ .

ــ ایسرنه . أیسن بلمی یاقا !

ــ اول حدلوك بولماس لا ! .

ــ بو آلاسه تیرگنه.. نهنی قوش بلهن صاولقلاشاسگ باردو نهعلهت!..

عرف تونی بارقه آلدنه بوروب تیرگنه یکردی . صالدات آنگ آرتمدن :

ــ ئهی! مین ثیبه طورام، قرن بوراقلاما شایطان! ــ دیب ، شایرغاز طاوش بلهن قچقروب قالدی .

عارف بارغانده عزیزه کولمهکچهن گنه . قارا شال بورکانوب اشلك آلدی بسدچنده اوطوروب طورا ایدی . بر ققدن اوق وب عارف گ کورینه کوکسی یه یوب قاپدروب اوطورغان بوسیلی کهردی. وشوب نهته عارف ئلله یندی جواجق حسیاتقه برلدی . . کینهت اوزینگ ئهلیگیدنی ایسرك، بی آینق تهگی جیعنده جیکل بشدی . عزیزهنی آرامه آلوب دینه صوروسنده یشای قرنی سهار سویلهب طاشلاوی ایسنه کیلوب کوکلی هم اویات هم آچی طویغولر بلهن طولدی . . بولقفه بوروب کسهسیه صالغان بیلا صوم یتمش آلتی بن تجهس ئلله قایده دعتوب طوروب بوزیدن اوری آوناب کولهسی ، اوزن اوری مسقلاب أوچ آلاسی کیلوب کیتدی . .

عزیزه چنده کوکلسز ایدی . عارف آنك یانینه بهکاچده :

ــ بزنگ کیتش! عزیزه طوتاش . . . ــ دیدی .

ــ خیرلی یول ایندی . . . آولغه ، ئیبو ؟

ــ یوق ئلی . . آزراق آقچه اشلیسی بار طوغانقای . . مونده یوللق ده بولمادی ایچ !

عزیزه کوکلسزگنه یلمایدی و عارف آرتندن ایشلک آلدینه حدلی کردی. ایشلک آلدی یارطیلاش قاراکغی ایدی. عارف ایشلک آچارغه طورغانده عزیزه آشقفانراق طاوش بلەن:

ــ اویده کمده یوق بیت . . . اتکای یوقلی . . ــ دیدی .

ــ آبصطای ؟

ــ قوخنه‌گه چققان ایدی . .

عارف ایشلک طوتقاسندن قولن آلوب ئەبلەنگانده عزیزه آ کار یاقن اوق طورا ایدی. بر نیچه سیکوند اندەشمی طوردیلر. بر آیدن بیرلی عارفنلک کوکلینه جلی یاقتیلق بیروب طورغان بو سویکملی طوتاش بلەن آیریلشو مینوتندەغنه بولای ایکاودن ایکاو اوچراشو ، بیگره‌کده آیرلشونلک بیلگوسز وقتقه، بلکەده بتونلەی کورشمەسکه بولووی ئلله نیندی، جفالماسلق بر تابشماق توسلی آنی آبتراندی. «عشق جری» جرلارغه ایندی اورن یوق هم سولده ؛ ساو بول ایسان بول دیب‌کنه شوب شوما کیتەرگەده ممکن توگل : آرا بیك یاقن . . . بو آبتراش بیش اون سیکوندغنه سوزلدی. عارف ایکی یاقلی معناغه طوری کیتروب:

ــ صوك نیشلیبز. آلای بولسه؟ ــ دیدی .

عزیزه آنلک سؤالینه جواب بیرمینچه، شایارغان بولوب‌غنه، لکن قاوشاغان طاوش بلەن :

ــ مونه ، عارف آبزیغه اشانوب طور ! مینی‌ده آولغه آلوب قایتورغه ئەیتکان ایدك ایچ . . . ــ دیدی.

عارف آقرنغنه قولن عزیزه‌نگ باشینه قویوب :

ــ مین اوزاقلامی ساربچین‌گه قایتورمن . . . آندن مونه آولغه بارربز . . طوی‌ده یاصاربز . یاریمی جانم؟ ــ دیدی و عزیزه‌نگ آچق و کیلوشلی ما گلاینه ایرنلرن قویوب اچ ئزگچ بر محبت بلەن اوبدی . شونلك روحانی لذتی بلەن

باشی ئەیلەنگان آرادە کینەت عزیزەنلث چەچك کبك لطیف و حرارتلی ایرنلری‌دە آنك ایرنلرینە قوشلدی، قیوب یاصاغان روشلی ماطور کوکرەکری دە کیك و کوجلی کوکرەك‌گە قصلغان ایدی.. شول آرادە بر برسینە ایشتلورلك، اوزك اوزك شپرطقنە طاوش بلەن آلار وعدەلەشە ایدیلر:

ــ مین اوزاقلامی .. ساریچین‌گە قایتورمن جاناشم...

ــ مین سینی کوتەرمن...

. . . .

عارف ایشك آلدندن چغوب کیتکاندە عزیزە طاغن آنك آرتندن قچقردی:

ــ قارا مین سینی کوتەرمن..

عارف کینە ئەیلەنوب:

ــ بلەم، بلەم جانم،. خوش حاضرگە! ــ دیدی.

عارف‌نلث ایدەشلری ایندی یایتاق یراقدە، بر تورکوم بولوب، دیگر قریلاب طوقتاوسز بارا ایدیلر؛ صالدات آلاردن آرتقە قالغان، عارفنی کوتوب طوقی طوقی بارا ایدی. عارف قاناتلانوب اوچقان شیکللی آنی جیتەرگە دیب یکرە کیتدی. «مین سیی کوتەرمن...» دیگان جملە آنگ قلاق یانندە تللە نیندی یوغاری و أچ ئزگچ نوطەلردن جرلانوب بارا، آنك جانن لذت بلەن قاتش آچیتا، صزلاتا ایدی..

عزیزە یایتاق وقت، ایشك ایا کینە سوبەلنگان کویی، کیتوب باروچیلر آرتندن قاراب طوردی. قویاش یە اینگان یە اینمەگان: اول یاقی ایندی بلوط قاپلاغان ایدی.. دیگر اوستندە سیرەك صایاق آق چارلاقلر کورنگالی؛ آلار آق قاناتلرن سلتەب سلتەب بر یوغاری بر توبەن اوچونوب طنوق واچ یوشورغچ طاوش بلەن جلاغانغەدە کولگانگەدە اوشاشلی گیفلداب گیفلداب قچقرینالر..

عزیزە حاضر آلارنی قارامی، اول، دیگر قریبی بویلاب اوچیچەغنە کیتوب بارغان قاناتسز آق چارلاقلرنی‌غنە قاری ایدی.. تیك بولارنگ طاوشلری‌غنە، اوکروب جلاغان شیکللی بولوب آنك قلاغندە جکلی ایدی. اول بر آز طورغاندن

صولڭاویگه کردی ومندرینه قابلانوب اکرن گنه‌او کسوب او کسوب جلی باشلادی...
بیلك تیره‌ن اج پوشو آنلڭ یوره‌گن اوزه ایدی.

اوی اجی یاریسی اوق قاراگفی؛ ایسرك کویی أیزلوب یاتقان شرفی قارت، خرابه حالینه کیلگان ایسکی تیگرمه‌ن شیکللی. قزغانچ اگفراشولر، سویکمسز خرلتیلر آراسنده ثلله نیندی جوالجق، قاراگفی توشلر کوروب صاتاشا ایدی..

بهاسی ٦٠ تین.

اورنبورغده «وقت» مطبعه‌سی
ТИП. ГАЗЕТЫ „ВАКТЪ"
ОРЕНБУРГЪ 1916 ГОДЪ